

ของบุคคลซึ่งตามปกติย่อมนับว่าเป็นสาระสำคัญไม่ สัญญาประนีประนอมยอมความจึงไม่เป็นโมฆียะ (คำพิพากษาฎีกาที่ 40/2516) โจทก์อยู่กินฉันสามีภริยากับเจ้ามรดก มีส่วนเป็นเจ้าของรวมในทรัพย์สินที่หาได้มาร่วมกันอยู่แล้ว ฐานะทางกฎหมายจึงไม่ใช่คุณสมบัติที่เป็นสาระสำคัญ

(2) ที่ดินของจำเลยถูกจำกัดสิทธิการปลูกสร้างเพราะถูกสายไฟฟ้าแรงสูงผ่านตามพระราชบัญญัติการไฟฟ้าอันอื่น จำเลยขายฝากแก่โจทก์ในราคาสูงโดยโจทก์ไม่ทราบ เป็นการสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินซึ่งเป็นสาระสำคัญ การแสดงเจตนาเป็นโมฆียะ โจทก์บอกล้างและเรียกเงินค่าซื้อฝากคืนได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1034/2518)

(3) จำเลยทำสัญญาจะขายที่ดินให้โจทก์ โดยมีข้อสัญญาว่าที่ดินไม่มีการติดพันใด ๆ ความจริงที่ดินติดจำนองแก่ผู้อื่น ถ้าโจทก์รู้ความจริงก็จะไม่ทำสัญญากับจำเลย ย่อมถือว่าโจทก์สำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งสัญญาจะซื้อขาย ซึ่งตามปกติย่อมนับว่าเป็นสาระสำคัญ สัญญาดังกล่าวจึงเป็นโมฆียะ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1229/2520)

(2) การแสดงเจตนาอันได้มาเพราะกลฉ้อฉล (การแสดงเจตนาอันเป็นโมฆียะ)

มาตรา 121 “การแสดงเจตนาอันได้มาเพราะกลฉ้อฉลก็ดี เพราะข่มขู่ก็ดี ท่านว่าเป็นโมฆียะ

ถ้าคู่กรณีฝ่ายหนึ่งได้แสดงเจตนาเพราะกลฉ้อฉลของบุคคลภายนอก การจะเป็นโมฆียะต่อเมื่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้หรือควรจะได้รู้กลฉ้อฉลนั้น

ถ้าทำกลฉ้อฉลลงให้เขาบอกล้างการแสดงเจตนา การบอกล้างเช่นนั้นท่านห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต”

มาตรา 121 วรรคแรก หลัก แสดงเจตนาหลงเพราะกลฉ้อฉล นิติกรรมเป็นโมฆียะ

กลฉ้อฉล (Fraud) หมายถึงการใช้อุบายหลอกลวงให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเข้าใจผิดด้วยการแสดงข้อความให้ผิดต่อความจริง เพื่อให้คู่กรณีฝ่ายนั้นแสดงเจตนาทำนิติกรรม

เช่น ก. เอาสร้อยทองวิทยาศาสตร์มาขายให้ ข. โดยบอกว่าเป็นทองคำแท้ ข. หลงเชื่อจึงตกลงซื้อ ดังนี้ สัญญาซื้อขายสร้อยคอเป็นโมฆียะ เพราะเกิดขึ้นจากกลฉ้อฉลของ ก. ข. มีสิทธิบอกล้างได้

อนึ่ง การแสดงเจตนาด้วยกลฉ้อฉล อาจโดยวาจา กริยาอาการ หรือการนิ่ง (มาตรา 124) อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ ผู้ทำกลฉ้อฉลอาจเป็นคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งหรือเป็นบุคคลภายนอกก็ได้

และในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายเดียวกันมีหลายคน คนหนึ่งคนใดทำกถลื้อฉลก็ย่อมมีผลเช่นเดียวกับ
ร่วมทำกถลื้อฉลด้วยกันทุกคน⁽¹⁾

มาตรา 121 วรรค 2 หลัก นิติกรรมที่เกิดจากกถลื้อฉลโดยบุคคลภายนอก นิติกรรม
สมบูรณ์

เว้นแต่ จะเป็นโมฆียะต่อเมื่อคู่กรณีอีกฝ่ายได้รู้หรือควรจะได้รู้กถลื้อฉลนั้น

เช่น ก. นักเลงม้าหน้าใหม่ อยากมีม้าฝีเท้าจัดไว้งแข่งขัน ข. บุคคลภายนอกทำตัวเป็น
นายหน้าหลอก ก. ว่า ม้าของ ค. ฝีเท้าดี วิ่งเร็ว จน ก. หลงเชื่อตกลงซื้อม้าของ ค. ต่อมา ก.
จึงทราบความจริงว่าม้านั้นเป็นม้าที่ปลดระวางแล้ว เตรียมที่จะถูกนำไปลากรถ เช่นนี้ สัญญา
ซื้อขายม้าระหว่าง ก. และ ค. สมบูรณ์ ก. จะอ้างความเป็นโมฆียะ เพราะถูกกถลื้อฉลตั้งเช่น
วรรคแรกไม่ได้ เพราะ ค. มิได้เกี่ยวข้องกับรู้เห็นกับการหลอกหลวงของ ข. บุคคลภายนอกด้วย
แต่ถ้า ค. ได้รู้ หรือควรจะได้รู้ว่า ก. ถูก ข. หลอกหลวงให้ซื้อม้าของตน เช่นนี้สัญญาซื้อขาย
ย่อมเป็นโมฆียะ ก. บอกล้างสัญญาซื้อขายนี้ได้

อย่างไรก็ตาม ถ้า ก. พิสูจน์ไม่ได้ว่า ค. ได้รู้หรือควรจะได้รู้กถลื้อฉลของ ข. บุคคล
ภายนอก นิติกรรมในรูปสัญญาซื้อขายมีผลสมบูรณ์ตามมาตรา 121 วรรค 2 ทางออกของ ก.
ก็ยังมี เพราะ ก. อยากได้ม้าฝีเท้าดี โดยคำนึงถึงคุณสมบัติของทรัพย์ (ม้า) เป็นสาระสำคัญใน
ขณะนั้น แต่ปรากฏว่าเป็นม้าที่ปลดระวางไปแล้ว ก. จึงอ้างความสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์
(ม้า) ทำให้สัญญาซื้อขายม้าเป็นโมฆียะ ตามมาตรา 120 ก. ย่อมบอกล้างสัญญาซื้อขายนี้ได้

มาตรา 121 วรรค 3 หลัก การบอกล้างโมฆียะกรรมระหว่างคู่กรณี ไม่กระทบกระเทือน
ต่อบุคคลภายนอก ผู้ทำการโดยสุจริต

เช่น ก. ใช้อุบายหลอกหลวง ข. ว่า แหวนเพชรของ ข. เป็นแหวนเพชรเทียม ข. หลงเชื่อ
จึงขายต่อให้ ก. ในราคาถูก ต่อมา ข. ทราบ จึงบอกล้างโมฆียกรรมนั้น ตามมาตรา 121 วรรค
แรก แต่ปรากฏว่า ก. ได้ขายแหวนเพชรวงนั้นให้ ค. (บุคคลภายนอก) แล้ว และ ค. ก็มีได้รู้ถึง
กถลื้อฉลดังกล่าว ดังนี้ ค. ย่อมได้กรรมสิทธิ์ในแหวนเพชรวงนั้น ตามมาตรา 121 วรรค 3

กถลื้อฉลต้องถึงขนาด

มาตรา 122 “การอันจะเป็นโมฆียกรรมเพราะกถลื้อฉลนั้นต่อเมื่อถึงขนาด ซึ่งถ้ามิได้มีกถ
ลื้อฉลเช่นนั้น การอันนั้นก็คงจะมีได้ทำขึ้นเลย”

(1) ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, เรื่องเดียวกัน, หน้า 107.

มาตรา 122 หลัก กลฉ้อฉลจะต้องถึงขนาดทำให้เขาหลงเชื่อ นิติกรรมจึงเป็นโมฆียะ
 กลฉ้อฉลถึงขนาด คือ กลฉ้อฉลที่จงใจให้เขาแสดงเจตนาทำนิติกรรม ซึ่งถ้าไม่มีกลฉ้อฉล
 เช่นนั้นก็จะเป็นการแสดงเจตนาทำนิติกรรมกันเลย

เช่น ก. นำนาฬิกาขুবทองไปจำหน่ายไว้กับ ข. โดยหลอกว่าเป็นนาฬิกาทองคำแท้ ข. หลง
 เชื่อบริษัทจำหน่ายไว้ ดังนี้ สัญญาจำหน่ายเป็นโมฆียะตามมาตรา 122 นี้แล้ว ข. บอกล้างได้ แต่ถ้า ข.
 ตรวจสอบแล้วเห็นว่าเป็นนาฬิกาขুবทอง มิได้หลงเชื่อแต่อย่างใด แต่รับจำหน่ายไว้ก็เพราะเห็นว่าเป็น
 ของเก่าแก่หายาก ดังนี้ การจำหน่ายนาฬิกาไม่เป็นโมฆียะเพราะกลฉ้อฉล แต่มีผลสมบูรณ์ (ตาม
 นัยคำพิพากษาฎีกาที่ 549/2504)

กลฉ้อฉลเพื่อเหตุ

มาตรา 123 “ถ้ากลฉ้อฉลนั้นเป็นแต่เพื่อเหตุ กล่าวคือว่าเพียง ได้จูงใจให้คู่กรณีฝ่ายหนึ่ง
 ยอมรับเอาซึ่งข้อกำหนดหนักยิ่งกว่าที่เขาจะยอมรับโดยปกติไซ้ร้ ท่านว่าคู่กรณีนั้น ได้แต่จะเรียกเอา
 ค่าสินไหมทดแทน จะบอกล้างการอันนั้นเสียทีเดียวหาได้ไม่”

มาตรา 123 หลัก กลฉ้อฉลเพื่อเหตุ นิติกรรมไม่เป็นโมฆียะ เพราะเป็นเรื่องที่ฝ่ายหนึ่ง
 มีเจตนาทำนิติกรรม แต่อีกฝ่ายหนึ่งยังใช้กลฉ้อฉลเพื่อเอาเปรียบ ฝ่ายแรกได้แต่เรียกค่าสินไหม
 ทดแทน จะบอกล้างนิติกรรมนั้นไม่ได้

เช่น ก. ประสงค์จะซื้อคนโทโบราณในร้าน ข. มีรอยกระเทาะเล็กน้อย แต่ ข. ใช้ปูน
 ยาไว้แนบเนียนจนมองด้วยตาเปล่าไม่เห็น ข. บอกว่าคนโทใบนี้ไม่มีตำหนิเลย แล้วเสนอขาย
 ในราคา 10,000 บาท ก. ตกลงซื้อเพราะเห็นว่าเป็นของเก่าแก่โบราณ แม้ว่าจะมีรอยตำหนิ
 ก็ซื้อ แต่ควรซื้อในราคา 9,000 บาท สัญญาซื้อขายระหว่าง ก. และ ข. จึงสมบูรณ์ เพราะ
 ข. เพียงใช้กลฉ้อฉลเพียงเพื่อเหตุเอาเปรียบ ก. ทำให้ ก. ซื้อแพงไป 1,000 บาท ซึ่งเป็นข้อ
 กำหนดอันหนักยิ่งกว่าที่ ก. จะยอมรับโดยปกติ ดังนี้ ก. มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทน 1,000
 บาทคืนจาก ข. ได้ แต่ ก. จะบอกล้างสัญญาซื้อขายไม่ได้

การทำกลฉ้อฉลโดยการนิ่ง

มาตรา 124 “ในนิติกรรมสองฝ่าย การที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งจงใจนิ่งเสียไม่ไขข้อความจริง
 หรือข้อคุณสมบัติอันใดอันหนึ่งอันคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งมิได้รู้นั้น ท่านถือว่าเป็นกลฉ้อฉล หากพิสูจน์
 ได้ว่า ถ้ามิได้นิ่งเสียเช่นนั้น นิติกรรมอันนั้นก็คงจะมีได้ทำขึ้นเลย”

มาตรา 124 หลัก กลฉ้อฉลด้วยการนิ่ง นิดิกรรมเป็นโมฆียะ ถ้าฝ่ายหนึ่งไม่ไขข้อความจริง หรือข้อคุณสมบัติในนิติกรรม 2 ฝ่าย ซึ่งตนมีหน้าที่ต้องบอก และอีกฝ่ายหนึ่งไม่รู้ ซึ่งถ้ารู้ก็คงไม่ทำนิติกรรมนั้น

เช่น ในสัญญาประกันชีวิต ก. ผู้เอาประกันเคยเป็นโรคมะเร็ง ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันจะต้องเปิดเผยความจริงข้อนี้แก่ ข. ผู้รับประกัน แต่กลับปกปิดความจริง ไม่ยอมเปิดเผยว่าเคยเจ็บป่วยด้วยโรคดังกล่าว เช่นนี้ สัญญาประกันชีวิตเป็นโมฆียะ (ตามนัยคำพิพากษาฎีกาที่ 505/2508)

การทำกลฉ้อฉลโดยคู่กรณีทั้งสองฝ่าย

มาตรา 125 “ถ้าคู่กรณีต่าง ได้ทำการด้วยกลฉ้อฉลทั้งสองฝ่ายด้วยกัน ท่านว่าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะหยิบยกข้อฉ้อฉลนั้นขึ้นอ้างเพื่อบอกล้างการนั้น หรือเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนหาได้ไม่”

มาตรา 125 หลัก กลฉ้อฉลทั้ง 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะยกขึ้นมาอ้างไม่ได้ ถ้าเสียหายก็เรียกค่าสินไหมทดแทนไม่ได้ (เป็นบทลงโทษคู่สัญญา)

เช่น ก. และ ข. เอารถยนต์ต่างยี่ห้อมาแลกเปลี่ยนกัน ต่างหลอกหลวงกันว่า รถของตนเป็นรถที่มีสภาพดี ไม่เคยถูกชนมาก่อนเลย แต่ความจริงรถยนต์ทั้ง 2 คันนี้ เคยถูกชนมาแล้ว เช่นนี้ ก. และ ข. จะบอกล้างกลฉ้อฉลที่เกิดขึ้นไม่ได้ ทั้งจะเรียกค่าสินไหมทดแทนจากกันก็ไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับการแสดงเจตนาอันได้มาเพราะกลฉ้อฉล⁽¹⁾

(1) เจ้ามรดกเช่าที่ดินจากการรถไฟฯ แล้วปลุกห้องลงในที่ดิน เจ้ามรดกตาย ทายาททำสัญญาแบ่งปันมรดก โจทก์ที่ 1 รับมรดก และโจทก์ที่ 2, 3 รับโอนทรัพย์สินมรดกจากทายาท แต่ไม่ได้ทำสัญญาเช่าที่ดินกับการรถไฟฯ จำเลยทำหนังสือขอโอนสิทธิการเช่าที่ดินต่อการรถไฟฯ ในนามเจ้ามรดก และจำเลยขอรับโอนสิทธิ ดังนี้ เป็นเรื่องจำเลยใช้อุบายหลอกหลวงการรถไฟฯ ให้ทำสัญญาเช่ากับจำเลย ซึ่งเป็นการแสดงเจตนาอันได้มาเพราะกลฉ้อฉล นิดิกรรมเป็นโมฆียะ (คำพิพากษาฎีกาที่ 717/2512) เป็นกลฉ้อฉลถึงขนาด

(2) ในการทำสัญญารับเหมาก่อสร้าง เป็นหน้าที่ของผู้รับจ้างโดยตรงที่จะต้องระวังรักษาผลประโยชน์ของตนเอง จึงมีหน้าที่พิจารณาด้วยตนเองว่าผู้ว่าจ้างเป็นบุคคลที่มีหลักฐานสมควรที่ผู้รับจ้างจะเข้าทำสัญญาด้วยหรือไม่ การที่ผู้รับจ้างไม่ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวยอมเป็น

(1) สักดิ์ สนองชาติ, เรื่องเดิม, หน้า 167-169.

ความประมาทและเสี่ยงภัยของตนเอง ดังนั้น แม้ผู้อื่นจะแจ้งแก่ผู้รับจ้างโดยไม่เป็นความจริงว่า ผู้ว่าจ้างเป็นคนร้ายราย มีฐานะดี ก็ยังถือไม่ได้ว่าผู้อื่นทำกลฉ้อฉลหลอกลวงผู้รับจ้าง สัญญา รับเหมาก่อสร้างจึงไม่ตกเป็นโมฆียะ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1008/2512) อันที่จริงการแสดงเจตนา อันได้มาเพราะกลฉ้อฉลนั้น กฎหมายมิได้บัญญัติไว้ว่าต้องเป็นกลฉ้อฉลในสิ่งใดโดยเจาะจง แต่พิจารณาจากความหนักเบาของกลฉ้อฉลนั่นเอง ประกอบกับพฤติการณ์ว่ากลฉ้อฉลถึงขนาด หรือกลฉ้อฉลเพื่อเหตุ ไม่เหมือนในเรื่องสำคัญผิดตามมาตรา 119, 120 ซึ่งจำกัดเฉพาะสำคัญผิด ในสาระสำคัญแห่งนิติกรรม และสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สิน ซึ่งตามปกติย่อม นับว่าเป็นสาระสำคัญ ดังนั้น ฐานะของบุคคลอันเป็นคุณสมบัติของบุคคลจึงอาจทำกลฉ้อฉลกันได้ ปัญหาว่าจะอยู่ที่ว่าเป็นกลฉ้อฉลถึงขนาดหรือไม่มากกว่า โดยเฉพาะคดีนี้ผู้ที่ทำกลฉ้อฉลก็เป็น บุคคลภายนอก น่าจะพิจารณาตามมาตรา 121 วรรคสองว่า คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งคือผู้ว่าจ้างได้รู้ ถึงกลฉ้อฉลนั้นด้วยหรือไม่ จะถือว่าการหลอกลวงกันเกี่ยวกับฐานะของคู่สัญญา ไม่เป็นการทำ กลฉ้อฉลเสียเลยนั้นยังน่าสงสัย

(3) นิติกรรมเป็นโมฆียะเพราะกลฉ้อฉลของจำเลย ได้มีการบอกล้างและฟ้องขอให้ เพิกถอนข้อจำเลยออกจากโฉนดที่ดินรายพิพาท จนศาลพิพากษาให้เพิกถอนแล้ว แต่ยังไม่ทัน แก่ข้อในโฉนดจำเลยเอาที่พิพาทไปโอนขายแก่บุคคลภายนอก ดังนี้ ผู้ซื้อไม่ได้กรรมสิทธิ์ เพราะ โมฆียกรรมถูกบอกล้างตกเป็นโมฆะมาแต่เริ่มแรก โดยผลของคำพิพากษา เท่ากับจำเลยไม่เคย มีชื่อเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ในโฉนดที่ดินรายพิพาทเลย ผู้ซื้อจะอ้างการรับโอนโดยสุจริตและเสียค่า ตอบแทนมายันเจ้าของเดิมมิได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1950/2518) ถึงหากจะไม่มีคำพิพากษาให้ เพิกถอนเมื่อโมฆียกรรมถูกบอกล้างตกเป็นโมฆะไปก่อนแล้ว บุคคลภายนอกย่อมไม่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 121 วรรคสามและ 1329

(4) อ. มารดาผู้แทนโดยชอบธรรมของบุตรผู้เยาว์ เป็นโรคหัวใจอ่อนและโรคประสาท จำเลยบอก อ. ว่าหุ้นของผู้เยาว์ไม่ได้ลงเงินไม่สมบูรณ์ ให้โอนให้จำเลยเสีย จำเลยจะตอบแทน เงินให้ 50,000 บาท ดังนี้ไม่เป็นกลฉ้อฉลถึงขนาด แม้ อ. จะมีโรคประจำตัวอยู่บ้าง ก็ไม่ถึง ขนาดที่จะทำให้ขาดการไตร่ตรองที่จะระมัดระวังรักษาประโยชน์ของตน ที่จำเลยทำสัญญาโอน หุ้นของผู้เยาว์ ก็เนื่องจากการคิดแล้วว่าผู้เยาว์ไม่ได้ลงเงินและไม่แน่ใจว่าหุ้นจะมีประโยชน์อย่างไร หรือไม่ การที่จำเลยให้ค่าตอบแทนเป็นเงินจำนวนหนึ่ง ยังดีกว่าเหตุการณ์ในอนาคตที่ไม่แน่นอน เป็นมูลเหตุจูงใจอยู่ด้วยสัญญาโอนหุ้นไม่เป็นโมฆียะ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1127/2521) ไม่มี ประเด็นว่าเป็นกลฉ้อฉลเพื่อเหตุหรือไม่ และถ้าพิจารณาตามบรรพ 5 ที่ตรวจชำระใหม่ การโอน

ขายหุ้นของผู้เยาว์อาจเป็นนิติกรรมที่ผู้แทนโดยชอบธรรมจะต้องขออนุญาตศาลตามมาตรา 1574 (5)

(3) การแสดงเจตนาอันได้มาเพราะข่มขู่ (การแสดงเจตนาอันเป็นโมฆียะ)

มาตรา 121 หลัก แสดงเจตนาหลง เพราะถูกข่มขู่ นิติกรรมเป็นโมฆียะ

ข่มขู่ (Duress) หมายถึงการบังคับ โดยยกเอาภัยอันใดอันหนึ่งขึ้นมา ทำให้ผู้ถูกข่มขู่เกิดความกลัว และได้แสดงเจตนาออกไปตามที่เขาสั่งหรือบังคับให้กระทำ แม้จะรู้สึกตัวในขณะที่แสดงเจตนา แต่ก็ไม่ได้แสดงเจตนาออกมาด้วยความสมัครใจ จึงเป็นการบังคับจิตใจของบุคคลให้แสดงเจตนาทำนิติกรรม หรือหมายถึงการกระทำประการใดที่ทำให้ผู้แสดงเจตนากลัวภัยอย่างใดอย่างหนึ่งและผู้นั้นแสดงเจตนาออกมาเพราะกลัวภัยนั้น เช่น แดงใช้อาวุธปืนข่มขู่บังคับขาวให้ลงลายมือชื่อ (ลายเซ็น) สั่งจ่ายเช็ค หรือลงชื่อในหนังสือรับสภาพหนี้ ด้วยความกลัวขาวจึงยอมลงชื่อโดยไม่สมัครใจ ดังนี้ นิติกรรมการสั่งจ่ายเช็คหรือรับสภาพหนี้เป็นโมฆียะ เช่นเดียวกับกลฉ้อฉล แต่การข่มขู่จะต้องเป็นเหตุอันแท้จริงที่จูงใจให้ผู้ถูกข่มขู่ยอมแสดงเจตนา จึงจะถือได้ว่าการแสดงเจตนาอันได้มาเพราะข่มขู่ ดังนั้นแม้จะมีการข่มขู่ ถ้าผู้ถูกข่มขู่ไม่กลัวภัย หรือว่าสมัครใจที่จะแสดงเจตนาอยู่แล้ว ย่อมไม่ทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆียะ เพราะการแสดงเจตนามิใช่ได้มาเพราะข่มขู่⁽¹⁾ อนึ่งการข่มขู่เป็นการบังคับเจตนามิใช่การบังคับร่างกาย เช่น อุทาหรณ์ข้างต้นเป็นการบังคับให้ขาวแสดงเจตนา ถ้าแดงบังคับจับมือขาวให้ลงชื่อในเช็คหรือพิมพ์ลายพิมพ์นิ้วมือในหนังสือรับสภาพหนี้แล้วถือว่าเป็นการบังคับร่างกาย มิใช่ข่มขู่ เพราะผู้ถูกบังคับมิได้แสดงเจตนาออกมาเอง เมื่อไม่มีการแสดงเจตนา นิติกรรมย่อมไม่เกิดขึ้น ถือเสมือนว่าไม่ได้มีการทำนิติกรรมขึ้นเลย⁽²⁾

การข่มขู่ที่ทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆียะ

มาตรา 126 “การข่มขู่ที่จะทำให้การใดตกเป็นโมฆียะนั้น จะต้องเป็นอันถึงขนาดที่จะจูงใจผู้ถูกข่มขู่ให้มีผลต้องกลัวจะเกิดความเสียหายเป็นภัยแก่ตนเอง แก่สกุลแห่งตน หรือแก่ทรัพย์สินของตน เป็นภัยอันใกล้จะถึงและอย่างน้อยร้ายแรงเท่ากับที่จะพึงกลัวต่อการอันเขากระไรอีกนั้น”

มาตรา 126 ลักษณะของการข่มขู่ จะถือว่าเป็นการข่มขู่ได้ ต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ 6 ประการ ต่อไปนี้ประกอบกัน คือ.-

(1) ผู้ข่มขู่อาจเป็นคู่กรณีอีกฝ่ายหรือบุคคลภายนอก หรือร่วมกัน

(1) เรื่องเดียวกัน, หน้า 170.

(2) ประกอบ หุตะสิงห์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 59.

- (2) ผู้ข่มขู่ต้องมีเจตนาข่มขู่โดยมิชอบด้วยกฎหมาย
- (3) การข่มขู่ต้องถึงขนาด จูงใจให้ผู้ถูกข่มขู่ต้องกลัวภัยจากการข่มขู่
- (4) ภัยที่ข่มขู่จะเกิดแก่ตนเอง สกุลแห่งตน หรือทรัพย์สินของตน
- (5) เป็นภัยที่ใกล้จะถึง หรือมาถึงแล้วแต่ยังไม่สิ้นไป
- (6) ภัยนั้นจะต้องร้ายแรงอย่างน้อยเท่ากับที่จะพึงกลัวต่อการอันเขาข่มขู่หรือกรรโชก

เอานั้น

หลักเกณฑ์ (1) แสดงว่า ใครจะเป็นผู้ข่มขู่ก็ไม่สำคัญ จะเป็นคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอก หรือร่วมกันข่มขู่ก็ได้ แม้คู่กรณีฝ่ายที่ข่มขู่จะมีหลายคน คนใดคนหนึ่งจะเป็นผู้ข่มขู่ก็ตาม หากผู้ถูกข่มขู่มีมูลต้องกลัวภัยนั้นแล้ว ก็ทำให้การแสดงเจตนาเป็นโมฆียะได้

หลักเกณฑ์ (2) หมายถึงการข่มขู่โดยใช้วิธีการอันมิชอบด้วยกฎหมาย เช่นข่มขู่จะฆ่าให้ตาย จะวางเพลิงเผาบ้านของผู้ถูกข่มขู่ ฯลฯ แต่ถ้าข่มขู่โดยวิธีการอันชอบด้วยกฎหมายแล้ว นิติกรรมยังสมบูรณ์ เช่น ขายลักลอบได้เสียกับหญิง หญิงขู่ว่าจะไม่จดทะเบียนสมรสด้วย จะร้องเรียนผู้บังคับบัญชาของชายนั้น ชายกลัวจึงยอมจดทะเบียนสมรส ดังนั้นนิติกรรมจดทะเบียนสมรสสมบูรณ์ อนึ่ง การข่มขู่ว่าจะใช้สิทธิทางศาลหรือจะฟ้องร้องดำเนินคดีหากไม่ปฏิบัติตามก็มีผลสมบูรณ์เช่นเดียวกัน (ดูมาตรา 127)

หลักเกณฑ์ (3) หมายถึงการข่มขู่ที่จะทำให้การใดตกเป็นโมฆียะนั้นจะต้องถึงขนาดที่จะจูงใจให้ผู้ถูกข่มขู่ให้มีมูลต้องกลัว เช่น เอาปืนเด็กเล่นมาขู่ให้ส่งเงินให้ ขู่ว่าจะใช้เวทมนต์ทำให้เสียสติหรือเสียชีวิต เด็กขู่ว่าจะใช้หนังสือศักดิ์ยิง ฯลฯ ดังนี้ ผู้ถูกข่มขู่ไม่มีมูลต้องกลัว ไม่ทำให้การแสดงเจตนาเพราะถูกข่มขู่ดังกล่าวเป็นโมฆียะแต่อย่างใด

หลักเกณฑ์ (4) ภัยจะเกิดแก่ตนเอง หมายถึงภัยใด ๆ อันจะทำให้เกิดความเสียหายหรือเป็นอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย เสรีภาพหรือชื่อเสียงของผู้ถูกข่มขู่ เช่น ขู่ว่าจะยิงให้ตาย หรือจะกักขังไว้ หรือจะเปิดเผยความลับ ฯลฯ

ภัยจะเกิดแก่สกุลแห่งตน อันได้แก่บุพการี สามีหรือภริยา และผู้สืบสันดาน

ภัยจะเกิดแก่ทรัพย์สินของตน - ทรัพย์สินนั้นหมายถึงทรัพย์สินตามมาตรา 98, 99 จึงมีความหมายรวมถึงสิทธิทั้งหลายด้วย เช่น สิทธิอาศัยในโรงเรือน สิทธิการเช่า สิทธิจำนำ ฯลฯ

หลักเกณฑ์ (5) ภัยที่ใกล้จะถึง เช่นขู่ว่าจะยิงให้ตายเดี๋ยวนี้ จะเผาบ้านเดี๋ยวนี้ แต่ถ้าขู่ว่าอีก 1 เดือนหรือ 2 เดือนจะฆ่า หรือขู่ว่าถ้าไม่ให้เงินจะกลับไปบ้านเอาปืนมายิง หรือจะเผาบ้าน

เช่นนี้ไม่ใช่ภัยที่ใกล้จะถึง เพราะผู้ถูกข่มขู่ยังเลี่ยงได้

ภัยนั้นมาถึงแล้วแต่ยังไม่สิ้นไป มีความหมายเหมือนกับภัยที่ใกล้จะถึง เช่น ถูกลักพาตัวไปแล้วถูกบังคับให้บอกที่ซ่อนทรัพย์ หรือให้ทำนิติกรรมใดนิติกรรมหนึ่งเป็นต้น

หลักเกณฑ์ (6) ภัยนั้นต้องร้ายแรงอย่างน้อยเท่ากับที่จะพึงกลัวต่อการอันเขากระโรชเอนั้น เช่นขู่ให้จ่ายเงิน 300,000 บาท มิฉะนั้นจะเผาบ้านของผู้ถูกข่มขู่ราคา 300,000 บาท หรือสูงกว่านั้น ย่อมถือได้ว่าภัยนั้นร้ายแรงอย่างน้อยเท่ากับที่จะพึงกลัวแล้ว แต่ถ้าขู่ให้จ่ายเงิน 300,000 บาท มิฉะนั้นจะชกหน้าให้บาดเจ็บ เห็นว่าภัยนั้นไม่ร้ายแรงถึงกับยอมจ่ายเงินจำนวนมากมายดังกล่าว

การกระทำที่กฎหมายไม่ยอมให้ถือว่าเป็นการข่มขู่

มาตรา 127 “การขู่ว่าจะใช้สิทธิอันใดอันหนึ่งตามปกตินิยมก็ดี เพียงแต่ความกลัว เพราะนับถือยำเกรงก็ดี ท่านหาจัดว่าเป็นการข่มขู่ไม่”

มาตรา 127 กรณีที่ไม่เป็นการข่มขู่ มี 2 กรณี คือ.-

(1) การขู่ว่าจะใช้สิทธิตามปกตินิยม หรือ

(2) ความกลัวเพราะนับถือยำเกรง

เช่น ก. เป็นหนี้เงินกู้ ข. ขู่ ก. ว่าถ้าไม่ทำหนังสือรับสภาพหนี้ หรือไม่หาทรัพย์สินมาเป็นหลักประกัน ข. จะฟ้องเรียกเงินกู้ต่อศาล ก. กลัวจึงทำตามนั้น เช่นนี้ ก. จะอ้างว่าการกระทำของตนเป็นโมฆียะเพราะถูกข่มขู่ (มาตรา 121) ไม่ได้ เพราะ ข. มีสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมายที่จะฟ้อง ก. ต่อศาลได้อยู่แล้ว จึงเป็นการใช้สิทธิตามปกตินิยม ตามมาตรา 127 (ตามนัยคำพิพากษาฎีกาที่ 50/2478)

หรือเช่น ผู้ทรงเช็ค (ผู้เสียหาย) บอกกล่าวให้ผู้ส่งจ่ายเช็ค (ผู้ออกเช็ค) ทำหนังสือรับสภาพหนี้ มิฉะนั้นจะแจ้งความให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินคดีฐานออกเช็คโดยไม่มีเงิน ตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค เช่นนี้ไม่ถือว่าเป็นการข่มขู่

หรือเช่น ภรรยาขอมลงลายมือชื่อในหนังสือสัญญายอมความในความผิดต่อส่วนตัว เพื่อให้คดีอาญาระงับไปนั้น โดยเกรงว่าสามีจะหย่าร้าง เช่นนี้ไม่ถือว่าเป็นการข่มขู่ (คำพิพากษาฎีกาที่ 44/2485)

ข้อสังเกต การขู่ว่าจะฟ้องร้องคดีต่อศาลหรือการฟ้องร้องคดีต่อศาลโดยสุจริตเป็นการขู่ว่าจะใช้สิทธิตามปกตินิยม⁽¹⁾

(1) ศักดิ์ สนองชาติ. เรื่องเดิม. หน้า 178-179.

โดยปกติการขู่ว่าจะฟ้องร้องคดีต่อศาลหรือการฟ้องร้องคดีต่อศาลโดยสุจริตอย่างตรงไปตรงมา ไม่ถือว่าเป็นการข่มขู่ (คำพิพากษาฎีกาที่ 647/2515, 675/2515, 2321/2518) แม้เป็นการขู่จะฟ้องคดีอาญา เช่น ขู่ว่าจะฟ้องถ้าไม่คืนเงิน จะฟ้องเอาผิดแก่จำเลยในทางอาญารัฐธรรมนูญ อันเป็นการใช้สิทธิทางศาลโดยสุจริต เพราะคนมีสิทธิในมูลกรณี ก็ถือว่าเป็นการขู่จะใช้สิทธิตามปกตินิยม ไม่เป็นการข่มขู่ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2968/2516) การขู่ว่าจะฟ้องนั้น ถ้าผู้ขู่เชื่อโดยสุจริตว่าตนมีมูลที่จะฟ้องได้จนชนะคดี แม้ตามกฎหมายคดีของตนไม่มีมูลพอที่จะชนะ ก็ยังถือได้ว่าเป็นการขู่จะใช้สิทธิตามปกตินิยม การขู่ว่าจะฟ้องหรือดำเนินคดีโดยผิดปกตินิยม อันถือว่าเป็นการข่มขู่ นั้น ย่อมได้แก่การกลั่นแกล้งขู่ว่าจะฟ้องร้องโดยคดีที่ไม่มีมูล หรือเอกสารปั้นเรื่องขึ้นฟ้องร้องเพื่อหวังผลอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือขู่ว่าจะดำเนินคดีอาญาเพื่อบีบบังคับให้แสดงเจตนาทำนิติกรรมซึ่งไม่เกี่ยวข้องกัน โดยมีได้หวังผลตามปกตินิยม (คำพิพากษาฎีกาที่ 707-708/2505)

การขู่ว่าจะแจ้งความให้เจ้าพนักงานดำเนินคดีอาญา อันเป็นการขู่จะใช้สิทธิตามกฎหมายนั้น ย่อมเป็นการขู่จะใช้สิทธิตามปกตินิยม ไม่เป็นการข่มขู่ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2448/2518, 672/2519) แต่ถ้าเป็นการขู่จะขังฐานเป็นบุคคลที่เป็นภัยต่อสังคม ถือว่าเป็นการข่มขู่ มิใช่เป็นการขู่จะใช้สิทธิตามปกตินิยม (คำพิพากษาฎีกาที่ 2830/2519)

มีปัญหาว่า ผู้ถูกขู่เป็นข้าราชการ การขู่ว่าจะร้องเรียนต่อผู้บังคับบัญชาเพื่อขอให้สอบสวนทางวินัย จะถือว่าเป็นการข่มขู่ หรือเป็นการขู่จะใช้สิทธิตามปกตินิยม อาจพิจารณาได้ว่า ถ้าเป็นการขู่จะใช้สิทธิโดยสุจริต มิใช่กลั่นแกล้ง เช่น หลีกเลี่ยงกล่าวให้ชายจ่ายค่าเลี้ยงดูบุตร ซึ่งเกิดจากการลักลอบได้เสียด้วยกัน มิฉะนั้นจะร้องเรียนต่อผู้บังคับบัญชาเพื่อขอให้สอบสวนทางวินัย น่าจะพอถือได้ว่าเป็นการขู่จะใช้สิทธิตามปกตินิยม

ความกลัวเพราะนับถือยำเกรง ซึ่งไม่ถือว่าเป็นการข่มขู่ นั้น ย่อมจะเห็นได้ว่าผู้แสดงเจตนาเกิดความกลัวเพราะนับถือยำเกรง หากไม่มีการข่มขู่ทำให้กลัวภัยแต่อย่างใดไม่ เช่น บิดามารดาให้บุตรคนโตแบ่งมรดกที่ได้จากปู่ให้แก่น้อง บุตรคนโตนับถือยำเกรงบิดาก็เลยตกลงยอมแบ่งมรดก ดังนี้ นิติกรรมไม่ตกเป็นโมฆียะ เพราะไม่มีการข่มขู่แต่อย่างใด ความนับถือยำเกรงนั้นไม่จำกัดเฉพาะระหว่างบุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิต เช่น บิดามารดากับบุตร ผู้บุพการีกับผู้สืบสันดาน อาจเป็นบุคคลอื่นก็ได้ เช่น ระหว่างอาจารย์กับศิษย์ นายจ้างกับลูกจ้าง หรือสามีกับภรรยา (คำพิพากษาฎีกาที่ 44/2485) แต่ความกลัวนั้นจะต้องเกิดเพราะนับถือยำเกรงโดยแท้จริง ถ้ามีการข่มขู่ให้กลัวภัยอย่างใดอย่างหนึ่งประกอบด้วยดังอุทธานต์เดิม แทนที่บิดา

จะบอกให้บุตรคนโตแบ่งมรดกแก่น้องแต่โดยดี กลับใช้กำลังบังคับเขียนตีหรือกักขังด้วย ย่อมเป็นการข่มขู่ อันทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆียะ

การข่มขู่โดยบุคคลภายนอก

มาตรา 128 “การข่มขู่ยอมทำให้นิติกรรมเสื่อมเสีย แม้ถึงบุคคลภายนอกจะเป็นผู้ข่มขู่”

มาตรา 128 การข่มขู่โดยบุคคลภายนอก นิติกรรมเสื่อมเสีย (โมฆียะ)

เช่น ก. ใช้ปืนขู่ ข. ให้ทำสัญญาจะขายที่ดินแปลงหนึ่งให้แก่ ค. แม้ว่า ค. จะไม่ทราบก็ตาม สัญญาจะซื้อขายที่ดินแปลงนี้ย่อมเป็นโมฆียะ ค. จะบังคับให้ ข. ขายที่ดินให้ไม่ได้ หรือถ้า ข. ขายที่ดินแปลงนี้ได้แก่ ค. ไป ข. ก็บอกล้างนิติกรรมที่เป็นโมฆียะนี้ได้

ข้อสังเกต การข่มขู่โดยบุคคลภายนอก คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งไม่จำเป็นต้องรู้หรือควรจะรู้ นิติกรรมก็เป็นโมฆียะเช่นกัน

หลักเกณฑ์การวินิจฉัยคดีในข้อสำคัญผิด (มาตรา 119) กลฉ้อฉล (มาตรา 122) และ การข่มขู่ (มาตรา 126)

มาตรา 129 “ในการวินิจฉัยคดีข้อสำคัญผิดก็ดี กลฉ้อฉลก็ดี ข่มขู่ก็ดี ท่านให้พิเคราะห์ถึงเพศ อายุ ฐานะ อนามัย และนิสัยใจคอของผู้เจ้าทุกข์ ตลอดถึงพฤติการณ์อื่นทั้งปวงอันอาจเป็นน้ำหนักแก่การนั้นด้วย”

มาตรา 129 ให้พิเคราะห์ถึง เพศ อายุ ฐานะ อนามัย และนิสัยใจคอของผู้เจ้าทุกข์ (ผู้เสียหาย) ตลอดถึงพฤติการณ์อื่นทั้งปวง เช่น วัน เวลา สถานที่ ฯลฯ

เช่น คนแก่ถูกหลอกให้ลงชื่อทำสัญญาต่าง ๆ ได้ง่าย เด็กหรือผู้หญิงย่อมมีความกลัวจากการข่มขู่มากกว่าผู้ชาย, คนที่ไม่รู้กฎหมายอาจถูกฉ้อฉลได้ง่ายกว่าคนที่รู้กฎหมาย, การข่มขู่ในเวลากลางวันกับเวลากลางคืน หรือการข่มขู่ในเมืองกับป่าเขาลำเนาไพรที่ห่างไกลผู้คน ย่อมมีมูลที่ควรกลัวภัยมากน้อยแตกต่างกัน

คำพิพากษาศฎีกาเกี่ยวกับการแสดงเจตนาอันได้มาเพราะข่มขู่⁽¹⁾

(1) หญิงมีสามีลงชื่อในหนังสือยอมความเรื่องความผิดต่อส่วนตัวเพราะเกรงสามีจะหย่าร้าง ไม่เป็นการข่มขู่ตามกฎหมาย (คำพิพากษาศฎีกาที่ 44/2485) เป็นความกลัวเพราะนับถือยำเกรง ไม่จำกัดเฉพาะระหว่างผู้มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิต

(1) เรื่องเดียวกัน, หน้า 181-183

(2) ผู้ขายฝากพร้อมที่จะไถ่ภายในกำหนด แต่ผู้ซื้อฝากขอให้สละสิทธิการไถ่ถอน มิฉะนั้น จะแจ้งให้ตำรวจจับฐานออกเช็คโดยไม่มีเงิน ถือว่าเป็นการข่มขู่ ซึ่งทำให้นิติกรรมสละสิทธิการไถ่ถอนตกเป็นโมฆียะ (คำพิพากษาฎีกาที่ 707-708/2505) การขู่ว่าจะดำเนินคดีอาญาเพื่อบีบบังคับให้แสดงเจตนาทำนิติกรรมซึ่งไม่เกี่ยวข้องกัน โดยมีได้หวังผลตามปกตินิยม จึงมิใช่การขู่ว่าจะใช้สิทธิตามปกตินิยม

(3) จำเลยตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับโจทก์เพราะกลัวโทษทัณฑ์จากคดีอาญาที่โจทก์ฟ้องหาว่าบุกรุกนั้น ไม่ทำให้สัญญาที่ทำไว้ตกเป็นโมฆียะหรือเสียไป เพราะโจทก์ฟ้องร้องคดีต่อศาลยุติธรรมโดยตรงไปตรงมา (คำพิพากษาฎีกาที่ 647/2515) การขู่ว่าจะฟ้องเป็นการขู่ว่าจะใช้สิทธิตามปกตินิยม แม้ฟ้องแล้วทราบใจที่คดียังไม่เสร็จสิ้น ก็ยังถือว่าเป็นการขู่จะใช้สิทธิตามปกตินิยมอยู่นั่นเอง

(4) จำเลยทำสัญญาประนีประนอมยอมความเพราะผู้สอบสวนของผู้อำนวยการป้องกันและปราบปรามของคณะปฏิวัติขู่ว่าจะขังจำเลยฐานเป็นภัยต่อสังคม ดังนี้ สัญญาเป็นโมฆียะ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2830/2519) เป็นการขู่โดยบุคคลภายนอก และขู่จะขังจำเลยโดยอำนาจของคณะปฏิวัติซึ่งมิใช่เป็นการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม ย่อมมิใช่เป็นการขู่ว่าจะใช้สิทธิตามปกตินิยม

(5) จำเลยสั่งจ่ายเช็คโดยไม่มีเงิน โจทก์ขู่ว่าจะให้เจ้าพนักงานดำเนินคดีอาญา เป็นการขู่จะใช้สิทธิตามปกตินิยม การที่จะเลยยอมสั่งจ่ายเช็คจำนวนเกินกว่าหนี้เดิม เพื่อแลกเช็คฉบับเดิมคืน และเพื่อระงับเรื่องที่โจทก์จะดำเนินคดีกับจำเลย เป็นการยอมความกันในคดีอาญาเรื่องเช็คนั้น ใช้บังคับได้ หากขัดต่อกฎหมายไม่ (คำพิพากษาฎีกาที่ 173/2519) การขู่ว่าจะให้เจ้าพนักงานดำเนินคดีอาญาตามที่ตนมีสิทธิ ย่อมเป็นการขู่จะใช้สิทธิตามปกตินิยมโดยไม่มีปัญหา แต่จะต้องหวังผลตามปกตินิยมด้วย หากเรียกร้องเกินสมควรหรือเกินส่วนอันควร ย่อมมิใช่เป็นการใช้สิทธิตามปกตินิยม จริ่งอยู่การยอมความกันในคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัว ไม่มีกฎหมายจำกัดค่าตอบแทนที่เรียกร้องจากกัน แต่ถ้าเรียกร้องเกินสมควร แม้ไม่ขัดต่อกฎหมาย ก็อาจเป็นการข่มขู่ซึ่งทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆียะได้ จะต้องพิจารณาเป็นราย ๆ ไป

(6) จำเลยบอกมารดาผู้แทนโดยชอบธรรมของบุตรผู้เยาว์ว่า หนี้ของผู้เยาว์ไม่ได้ลงเงินไม่สมบูรณ์ ให้โอนให้จำเลยเสีย จำเลยจะตอบแทนเงินให้ 50,000 บาท ดังนี้ ไม่เป็นการข่มขู่ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1127/2521) เพราะไม่มีการทำให้กลัวภัยจากการข่มขู่แต่อย่างใดเลย

(7) โจทก์ขู่ให้จำเลยแค้นในสัญญาประนีประนอมยอมความเดิม จาก พ.ศ.2521 เป็น

2520 โดยที่ถ้าไม่แก้ไขให้นำเช็คซึ่งจำเลยออกให้ผู้อื่นและตกอยู่ในมือโจทก์ไปฟ้องคดีอาญาว่า ออกเช็คโดยไม่มีเงิน การชู้ตงนี้เป็นการใช้สิทธิโดยสุจริตตามปกตินิยม ไม่เป็นโมฆียะตามมาตรา 127 (คำพิพากษาฎีกาที่ 1310/2522) คำพิพากษาฎีกาฉบับนี้น่าจะขัดกับคำพิพากษาฎีกาที่ 707-708/2505 ใน (2) ด้วยความเคารพ การชู้จะฟ้องคดีอาญาเพื่อบีบบังคับให้เขาทำนิติกรรม ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกันมิใช่เป็นการหวังผลตามปกตินิยม จึงไม่น่าจะเป็นการใช้สิทธิตามปกตินิยม

หัวข้อที่ 5 ผลแห่งนิติกรรมที่เป็นโมฆียะ (มาตรา 137, 138, 139, 140, 141, 142 และ 143)

นิติกรรมที่เป็นโมฆียะจะมีผลตามกฎหมายอย่างไร

นิติกรรมที่เป็นโมฆียะ เป็นนิติกรรมที่สมบูรณ์ แต่อาจถูกบอกล้างทำให้นิติกรรมนั้นเป็นโมฆะได้ หรืออาจให้สัตยาบันทำให้นิติกรรมนั้นสมบูรณ์มาแต่เริ่มแรกและใช้ได้ตลอดไป

“การบอกล้าง” เป็นการแสดงเจตนาทำนิติกรรมอย่างหนึ่ง มีผลตามกฎหมาย คือ ทำให้นิติกรรมที่เป็นโมฆียะนั้นกลายเป็นนิติกรรมที่เป็นโมฆะ เสียเปล่ามาแต่เริ่มแรก ไม่มีผลตามกฎหมาย (มาตรา 138 วรรคแรก) การบอกล้างโมฆียกรรมเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียว และเป็นนิติกรรมระงับสิทธิ

“การให้สัตยาบัน” คือการรับรองหรือเห็นชอบ เป็นการแสดงเจตนาทำนิติกรรมอย่างหนึ่ง มีผลตามกฎหมาย คือ ทำให้นิติกรรมที่เป็นโมฆียะนั้นกลายเป็นนิติกรรมที่มีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายมาแต่เริ่มแรก (มาตรา 139)

ความจริงแล้วโมฆียกรรมเป็นนิติกรรมที่สมบูรณ์อยู่แล้ว ครบแต่ที่ยังไม่ถูกบอกล้างโดยผู้มีสิทธิ ต่อเมื่อถูกบอกล้าง ความสมบูรณ์จึงจะสิ้นไปโดยถือว่าตกเป็นโมฆะมาแต่เริ่มแรก ดังนั้นการให้สัตยาบันจึงมิใช่เหตุที่ทำให้โมฆียกรรมเป็นนิติกรรมที่สมบูรณ์มาแต่เริ่มแรก เพียงแต่เป็นการรับรองความสมบูรณ์ซึ่งมีอยู่โดยสละสิทธิ์ที่จะบอกล้างเท่านั้นเอง⁽¹⁾

จึงสรุปได้ว่า การให้สัตยาบัน ถือว่าเป็นการระงับสิทธิในการบอกล้างนิติกรรมที่เป็นโมฆียะนั้น

ผู้มีสิทธิบอกล้างและให้สัตยาบันแก่นิติกรรมที่เป็นโมฆียะ

มาตรา 137 “โมฆียกรรมนั้น ท่านว่าบุคคลคงจะกล่าวต่อไปนี้คือ ผู้ไร้ความสามารถก็

(1) เรื่องเดียวกัน, หน้า 244.

หรือผู้ได้ทำการแสดงเจตนาโดยวิปริตก็ดี หรือผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้พิทักษ์ หรือทายาทของบุคคลเช่นว่านั้นก็ จะบอกล้างเสียก็ได้”

มาตรา 139 “ถ้าบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดตั้งระบุไว้ในมาตรา 137 ให้สัตยาบันแก่โมฆียกรรม ท่านให้ถือว่าท่านนั้นเป็นอันสมบูรณ์มาแต่เริ่มแรก แต่ข้อนี้หาอาจจะกระทบกระทั่งถึงสิทธิทั้งหลายของบุคคลภายนอกได้ไม่”

ผู้มีสิทธิบอกล้างนิติกรรมที่เป็นโมฆียะ (มาตรา 137) และให้สัตยาบันแก่นิติกรรมที่เป็นโมฆียะ (มาตรา 139) คือ.-

(1) ผู้ก่อให้เกิดนิติกรรมที่เป็นโมฆียะ (โมฆียกรรม) มี 2 พวก คือ

ก. ผู้บกพร่องความสามารถ (ผู้ไร้ความสามารถ) ได้แก่ ผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ และคนเสมือนไร้ความสามารถ (มาตรา 116) บุคคลดังกล่าวมีสิทธิบอกล้างโมฆียกรรมได้ด้วยตนเองโดยลำพังโดยไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอม เพราะกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ

ข. ผู้แสดงเจตนาโดยวิปริต ได้แก่ สำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สิน (มาตรา 120) หรือถูกกลั่นแกล้งถึงขนาด (มาตรา 121, 122) หรือถูกข่มขู่ (มาตรา 121, 126) บุคคลดังกล่าวต่างมีสิทธิบอกล้างโมฆียกรรมหรือให้สัตยาบันได้ด้วยตัวเอง ปกติย่อมจะแสดงเจตนาบอกล้างภายหลังมูลเหตุที่ทำให้การแสดงเจตนาวิปริตนั้นสูญสิ้นไปเสียก่อน

(2) ผู้คุ้มครองประโยชน์ของผู้ไร้ความสามารถ ได้แก่ ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้ใช้อำนาจปกครองของผู้เยาว์ ผู้อนุบาลของคนไร้ความสามารถ และผู้พิทักษ์ของคนเสมือนไร้ความสามารถ

(3) ทายาทของบุคคลใน (1) เช่นผู้ไร้ความสามารถหรือผู้แสดงเจตนาโดยวิปริตตายลง โดยยังมีได้บอกล้างโมฆียกรรม ทายาทของบุคคลดังกล่าวมีสิทธิบอกล้างโมฆียกรรมได้เช่นกัน คำพิพากษาฎีกาที่ 119/2519 ผู้กำประกันไม่มีสิทธิบอกล้างโมฆียกรรมของลูกหนี้ เพราะมาตรา 137 มิได้บัญญัติให้สิทธิไว้

ผู้มีสิทธิบอกล้างหรือให้สัตยาบัน จะใช้สิทธิบอกล้างหรือให้สัตยาบันแก่ผู้ใด

มาตรา 140 “ถ้าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งแห่งโมฆียกรรมนั้นเป็นบุคคลมีตัวกำหนดแน่นอน ท่านท่านว่าย่อมบอกล้างหรือให้สัตยาบัน ได้ด้วยแสดงเจตนาต่อบุคคลผู้นั้น”

มาตรา 140 หลัก ถ้าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งยังมีตัวกำหนดแน่นอน ผู้ใช้สิทธิบอกล้างหรือให้สัตยาบัน จะต้องแสดงเจตนาต่อกู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งนั้น

ดังนั้น จะใช้สิทธิบอกล้างหรือให้สัตยาบันแก่ผู้ไร้ความสามารถไม่ได้

ข้อสังเกต

- การแสดงเจตนาบอกล้าง อาจจะใช้วาจา หรือลายลักษณ์อักษร (ชัดเจน)
- การแสดงเจตนาให้สัตยาบัน อาจจะใช้วาจา หรือลายลักษณ์อักษร (ชัดเจน) หรือโดยปริยายก็ย่อมได้ (ตามมาตรา 142)

การบอกล้างนิติกรรมที่เป็นโมฆียะนั้น กฎหมายได้กำหนดระยะเวลาในการบอกล้างไว้ไว้อย่างไรบ้าง

กำหนดระยะเวลาในการบอกล้างนิติกรรมที่เป็นโมฆียะ (โมฆียกรรม)

กำหนดเวลาเริ่มต้น กฎหมายไม่บัญญัติไว้ ดังนั้น เมื่อรู้เหตุแห่งโมฆียกรรมเมื่อใดก็บอกล้างโมฆียกรรมได้เมื่อนั้น

กำหนดเวลาสิ้นสุด

มาตรา 143 “อันโมฆียกรรมนั้น ท่านห้ามมิให้บอกล้างเมื่อพ้นเวลาปีหนึ่งนับแต่เวลาที่จะให้สัตยาบันได้ อนึ่ง ถ้าเวลาได้ล่วงไปถึงสิบปีนับแต่เมื่อได้ทำโมฆียกรรมนั้นแล้วก็เป็นอันจะบอกล้างไม่ได้คู่กัน”

มาตรา 143 ได้กำหนดระยะเวลาบอกล้างโมฆียกรรมไว้ 2 ระยะ คือ.-

- (1) 1 ปีนับแต่รู้ หรือ
- (2) 10 ปีนับแต่เกิดโมฆียกรรม (ถ้าไม่รู้)

ถ้าพ้นระยะเวลาใน (1) หรือ (2) แล้ว จะบอกล้างไม่ได้ ให้ถือว่านิติกรรมสมบูรณ์

ข้อสังเกต

ก. ระยะเวลา นับแต่รู้ จะใช้ 1 ปีเสมอไปได้เฉพาะในกรณีที่ไม่เกินกว่า 10 ปี ถ้าหากระยะเวลานับแต่รู้ยังเหลือเพียง 1-11 เดือน จะครบ 10 ปี ก็ต้องเหลือเวลาเพียงเท่านั้น จะอ้างระยะเวลา 1 ปีนับแต่รู้ไม่ได้ เพราะจะเกิน 10 ปี นับแต่เกิดโมฆียกรรม

เช่น เกิดโมฆียกรรมมาได้ 9 ปี 6 เดือน เพิ่งจะรู้โมฆียกรรมนั้น เช่นนี้ ต้องนับเวลานับแต่รู้ก็เพียง 6 เดือนเท่านั้น จะอ้าง 1 ปีไม่ได้ ถ้าอ้างระยะเวลา 1 ปีก็จะกลายเป็น 10 ปี 6 เดือน นับแต่เกิดโมฆียกรรม ดังนี้ จึงเหลือเวลาที่จะบอกล้างอีก 6 เดือนเท่านั้น

ข. กำหนดระยะเวลาบอกล้างมิใช่อายุความ จึงไม่มีสะดุดหยุดลงดังเช่นมาตรา 172

วิธีบอกล้างโมฆียกรรม⁽¹⁾ อาจทำได้ดังนี้

(1) เรื่องเดียวกัน, หน้า 232-234.

(1) การบอกล้างโมฆียกรรม กฎหมายมิได้กำหนดแบบไว้ การบอกล้างโมฆียกรรมจึงเป็นนิติกรรมที่ไม่มีแบบ แม้นิติกรรมที่เป็นโมฆียกรรมนั้นจะเป็นนิติกรรมที่มีแบบหรือกฎหมายบังคับให้มีหลักฐานเป็นหนังสือ การบอกล้างจะทำเป็นหนังสือหรือด้วยวาจาก็ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1005/2511)

(2) การบอกล้างโมฆียกรรมต้องมีการแสดงเจตนาโดยชัดแจ้ง มิใช่โดยปริยายหรือโดยการนิ่ง (คำพิพากษาฎีกาที่ 736/2494, 1387/2506, 181/2507) เพราะการบอกล้างโมฆียกรรมเป็นนิติกรรมระงับสิทธิ เมื่อประสงค์จะระงับสิทธิก็ต้องแสดงเจตนาโดยชัดแจ้ง ไม่อาจแสดงเจตนาโดยการนิ่งหรือโดยปริยาย ซึ่งไม่อาจคาดหมายได้ว่ามีเจตนาจะระงับสิทธิ

(3) การบอกล้างโมฆียกรรมต้องทำต่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ดังมาตรา 140 บัญญัติว่า ถ้าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งแห่งโมฆียกรรมนั้น เป็นบุคคลที่มีตัวกำหนดแน่นอน ย่อมบอกล้างด้วยการแสดงเจตนาต่อบุคคลผู้นั้น การบอกล้างต่อบุคคลอื่น เช่น ทำต่ออำเภอ โดยไม่ได้ทำต่อคู่สัญญา นั้น การบอกล้างใช้ไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 819/2500) ถ้าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งถึงแก่ความตายไปก่อน ย่อมจะแสดงเจตนาบอกล้างแก่ทายาทหรือผู้รับประโยชน์ตามโมฆียกรรมนั้น (คำพิพากษาฎีกาที่ 1675/2500) แต่ถ้าโมฆียกรรมที่จะบอกล้างเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียวซึ่งไม่ต้องมีผู้รับการแสดงเจตนา เช่น คำมั่นโฆษณาจะให้รางวัลตามมาตรา 362 ย่อมจะต้องแสดงเจตนาบอกล้างโมฆียกรรมไปยังผู้ทำการสำเร็จตามคำมั่นนั้น ถ้าจะบอกล้างเสียก่อนมีผู้ทำการสำเร็จ ก็น่าจะต้องโฆษณาโดยวิธีการอย่างเดียวกับที่ให้คำมั่น

(4) การบอกล้างโมฆียกรรมเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียวซึ่งต้องมีผู้รับการแสดงเจตนา ดังนั้น การแสดงเจตนาบอกล้างจึงมีผลเมื่อไปถึงคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ทายาทหรือผู้รับประโยชน์ ถ้ายังไม่ถึงผู้รับการแสดงเจตนา การบอกล้างนั้นยังไม่มีผล

(5) การบอกล้างโมฆียกรรมไม่จำเป็นต้องบอกล้างก่อนคดีเกิด การฟ้องคดีหรือการร้องขจัดทรัพย์ถือเป็นการบอกล้างโมฆียกรรมอยู่ในตัว (คำพิพากษาฎีกาที่ 84-85/2481, 370/2498) แม้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะฟ้องคดีเพื่อบังคับตามโมฆียกรรม คู่กรณีฝ่ายที่มีสิทธิบอกล้างก็ยังมีสิทธิบอกล้างโมฆียกรรมได้ เช่น บอกล้างมาในคำให้การแก้คดี หรือยื่นแถลงเข้าในคดี เพื่อให้คู่ความและศาลทราบ (คำพิพากษาฎีกาที่ 889/2477, 1074/2477)

(6) การบอกล้างโมฆียกรรมต้องบอกล้างเสียภายในเวลาที่กำหนดตามมาตรา 143 กล่าวคือ ต้องบอกล้างภายใน 1 ปีนับแต่เวลาที่อาจให้สัตยาบันได้ หรือภายใน 10 ปีนับแต่ทำโมฆียกรรม เวลาที่อาจให้สัตยาบันได้หมายถึงเวลาที่มูลเหตุให้นิติกรรมเป็นโมฆียะได้สูญสิ้น

ไปแล้ว เช่น ผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดได้ทราบถึงข้อสำคัญผิดนั้นแล้ว หรือผู้แสดงเจตนาโดยถูกข่มขู่ได้พ้นจากภัยอันเกิดจากการข่มขู่แล้ว ถ้ายังคงสำคัญผิดหรือถูกข่มขู่อยู่ ยังไม่เริ่มนับว่าเป็นเวลาที่อาจให้สัตยาบันได้ อนึ่ง กำหนดเวลาบอกกล่าวโมฆียกรรมตามมาตรา 143 มิใช่อายุความสิทธิเรียกร้องตามมาตรา 163 จึงไม่ตกอยู่ในบังคับตามมาตรา 193 ซึ่งห้ามมิให้ศาลอ้างเอาอายุความมาเป็นมูลยกฟ้องโดยคู่ความมิได้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ ดังนั้น กำหนดเวลาบอกกล่าวโมฆียกรรม ถ้าปรากฏต่อศาลว่าล่วงพ้นไปแล้ว แม้คู่ความไม่ยกขึ้นต่อสู้ ศาลก็หยิบยกขึ้นวินิจฉัยได้เอง

(7) การบอกกล่าวโมฆียกรรมตามที่กล่าวมาข้างต้น ไม่อาจใช้สำหรับการสมรสที่เป็นโมฆียะ (มาตรา 1448, 1505, 1506, 1507, 1509) และพินัยกรรมที่เป็นโมฆียะ (มาตรา 1708, 1709) ซึ่งจะต้องมีการฟ้องขอให้ศาลพิพากษาเพิกถอนภายใต้เงื่อนไขและกำหนดเวลาที่บัญญัติไว้เป็นพิเศษในบรรพ 5 และบรรพ 6

ผลของการบอกกล่าวโมฆียกรรม มี 4 ประการ คือ.-

มาตรา 138 “โมฆียกรรม เมื่อบอกกล่าวแล้ว ท่านให้ถือว่าเป็นโมฆียะมาแต่เริ่มแรก

ถ้าบุคคลใด ใ้รู้หรือควรจะรู้ว่าเป็นโมฆียะ เมื่อบอกกล่าวแล้วท่านให้ถือว่าบุคคลนั้น ใ้รู้ว่าการนั้น ไม่สมบูรณ์

ในการนี้ให้ผู้เป็นคู่กรณี ใ้กลับคืนยังฐานะเดิม และถ้าเป็นพันวิสัยจะใ้กลับคืนเช่นนั้น ได้ ก็ใ้ใ้รับค่าเสียหายชดใช้ให้แทน”

มาตรา 138 หลัก

(1) ให้ถือว่าเป็นโมฆะมาแต่เริ่มแรก ย้อนหลังขึ้นไปจนถึงวันเริ่มต้นทำนิติกรรม มิใช่เริ่มเป็นโมฆะนับแต่วันบอกกล่าว ดังนั้นโมฆียกรรมที่ถูกบอกกล่าวจึงเสียเปล่าเสมือนมิได้มีการทำนิติกรรมกันเลยมาตั้งแต่เริ่มต้นทำนิติกรรม (มาตรา 138 วรรคแรก)

(2) ให้ผู้เป็นคู่กรณีใ้กลับคืนมายังฐานะเดิม

(3) ถ้าพันวิสัยที่จะกลับคืนยังฐานะเดิมได้ ก็ใ้ใ้รับค่าเสียหายชดใช้ให้แทน (มาตรา 138 วรรคสาม)

ข้อสังเกต

(ก) เมื่อมีการบอกกล่าวโมฆียกรรม เป็นผลให้โมฆียกรรมนั้นตกเป็นโมฆะมาแต่แรก จะต้องมีการคืนทรัพย์สินกันทุกกรณี ถ้ากรณีใดคืนไม่ได้ ก็ต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แทน

(ข) การกลับคืนสู่ฐานะเดิมนั้นไม่นำหลักลาภมิควรได้มาใช้ เพราะว่ามีมาตรา 138 ได้บัญญัติวิธีกลับคืนไว้แล้ว

เช่น ก. ผู้เยาว์ซื้อรถจักรยานยนต์คันหนึ่งจาก ข. 2 เดือนต่อมา ก. บิดาซึ่งเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของ ก. ทราบ จึงบอกล้างโมฆียกรรมนี้ ผลจึงเป็นโมฆะมาแต่เริ่มทำนิติกรรม ก. ต้องคืนรถจักรยานยนต์ให้ ข. ข. ต้องคืนราคารถจักรยานยนต์ให้ ก. แต่การที่ ก. ใช้รถจักรยานยนต์ไป 2 เดือน ย่อมสึกหรอบ้าง จึงเป็นเรื่องพื้นวิสัยที่จะคืนรถในสภาพเดิมได้ เช่นนี้ ข. ก็ควรที่จะได้รับค่าเสียหายชดใช้เป็นเงินแทน

(4) ถ้าบุคคลใด (บุคคลภายนอก) ได้รู้หรือควรจะได้รู้ว่าเป็นโมฆียะ เมื่อบอกล้างแล้ว ท่านให้ถือว่าบุคคลนั้นได้รู้ว่าการนั้นไม่สมบูรณ์ (มาตรา 138 วรรคสอง) นั่นคือ ถ้าบุคคลภายนอกได้รู้หรือควรจะได้รู้ว่าการเป็นโมฆียะ แล้วยังขึ้นทำการด้วย ย่อมจะอ้างไม่ได้ว่าตนเป็นบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต

เช่น เขียวทำกล้อฉลุลอกหลวงขาให้ขายรถยนต์ให้เขียวโดยเหลืองก็ทราบ แล้วเขียวขายรถยนต์นั้นต่อให้เหลือง ต่อมาขาวบอกล้างโมฆียกรรม ดังนี้ แม้เหลืองเป็นบุคคลภายนอก และได้รถยนต์ไปก่อนที่ขาวจะบอกล้างฯ และแม้จะเสียค่าตอบแทน เหลืองก็ไม่ได้รับการคุ้มครอง เพราะเหลืองรู้อยู่แล้วว่านิติกรรมซื้อขายรถยนต์ระหว่างเขียวกับขาวเป็นโมฆียะ ถือว่าเหลืองทำการโดยไม่สุจริต⁽¹⁾

หรือเช่น ก. ผู้เยาว์ขายรถจักรยานยนต์ให้ ข. โดย ค. บิดาไม่ได้ให้ความยินยอม จากนั้น ข. ได้ขายรถจักรยานยนต์นั้นให้ ง. ง. ซื้อไว้โดยสุจริตไม่รู้ถึงโมฆียกรรมมาก่อน ต่อมา ก. บอกล้างโมฆียกรรมนั้น เช่นนี้ ง. ก็ไม่ต้องคืนรถนั้นให้ ก. แต่ถ้า ง. ได้รู้หรือควรจะได้รู้สัญญาซื้อขายระหว่าง ก. ผู้เยาว์ และ ข. เป็นโมฆียะ ง. ยังขึ้นซื้อไว้อีก ดังนี้ ง. ต้องคืนรถนั้นให้ ก. เพราะถือว่า ง. บุคคลภายนอกได้รู้ว่าการซื้อขายนั้นไม่สมบูรณ์

ข้อสังเกต

(ก) เนื่องจากโมฆียกรรม เป็นนิติกรรมที่ยังสมบูรณ์ใช้ได้อยู่ การรับทรัพย์สินอันเนื่องแต่โมฆียกรรมจึงเป็นการรับไว้โดยมิรู้อันจะอ้างกฎหมายได้ ไม่ต้องด้วยมาตรา 406 ที่จะนำเรื่องลาภมิควรได้มาใช้บังคับ (คำพิพากษาฎีกาที่ 106/2488)

(ข) การครอบครองทรัพย์สินอันเนื่องแต่โมฆกรรมมาก่อนที่จะมีการบอกล้างไม่เป็น

(1) เรื่องดังกล่าวนี้, หน้า 236.

การละเมิด ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายฐานละเมิดตามมาตรา 420, 438 เพราะครอบครองในขณะที่นิติกรรมยังมีผลใช้ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1394/2500)

(ก) โฉมฉีกกรรมที่ถูกลบกลางแม่จะเป็นโฉมมาแต่เริ่มแรก ก็ห้ามมิให้ยกเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต และเสียค่าตอบแทนก่อนที่จะมีการบอกล้างโฉมฉีกกรรม (ดูมาตรา 121 วรรค 3, 1329) เว้นแต่บุคคลภายนอกนั้นจะรู้ตามมาตรา 138 วรรค 2

กำหนดระยะเวลาในการให้สัตยาบันนิติกรรมที่เป็นโฉมฉีก (โฉมฉีกกรรม)

มาตรา 141 “ในการให้สัตยาบันแก่โฉมฉีกกรรมนั้น ท่านว่าสัตยาบันจะสมบูรณ์ก็แต่เมื่อทำให้ภายหลังเวลาที่มูลเหตุให้เป็นโฉมฉีกนั้น ได้สูญสิ้นไปแล้ว

บุคคลผู้ที่ศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ถ้าได้มารู้เห็นซึ่งโฉมฉีกกรรมเช่นว่านี้ เมื่อตนได้กลับเป็นผู้มีความสามารถแล้ว จะให้สัตยาบันได้ต่อภายหลังเวลาที่รู้เช่นนั้น

บทบัญญัติที่ว่ามาในสองวรรคก่อนนี้ ท่านมิให้ใช้ถึงกรณีที่ผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้พิทักษ์เป็นผู้ให้สัตยาบัน”

มาตรา 141 วรรคแรก หลัก สัตยาบันจะสมบูรณ์นั้นต้องให้ภายหลัง มูลเหตุที่เป็นโฉมฉีกได้สูญสิ้นไปแล้ว

ผู้แสดงเจตนาอันเป็นเหตุแห่งโฉมฉีกกรรม คือผู้ไร้ความสามารถได้แก่ผู้เยาว์, คนไร้ความสามารถ, บุคคลวิกลจริตที่ศาลยังไม่มีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ และคนเสมือนไร้ความสามารถ บุคคลเหล่านี้จะให้สัตยาบันต่อเมื่อกลับเป็นผู้ที่มีความสามารถบริบูรณ์โดยพ้นจากการหย่อนความสามารถนั้นแล้ว เช่น

ผู้เยาว์ จะให้สัตยาบันภายหลังเมื่อผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะโดยอายุ หรือโดยการสมรสตามกฎหมาย

คนไร้ความสามารถ จะให้สัตยาบันได้เมื่อศาลได้มีคำสั่งถอนคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถนั้นแล้ว

คนไร้ความสามารถที่ศาลยังมีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ จะให้สัตยาบันเมื่อใดก็สมบูรณ์หากขณะนั้นมีสติรู้สึกผิดชอบ ไม่ต้องรอให้หายขาดเสียก่อน

คนเสมือนไร้ความสามารถ เช่นเดียวกับคนไร้ความสามารถ

ผู้แสดงเจตนาวิปริต จะให้สัตยาบันภายหลังเมื่อรู้เหตุที่ถูกลบฉ้อฉล หรือพ้นจากถูกข่มขู่ หรือรู้ข้อที่ตนสำคัญผิด (ดูมาตรา 120, 121, 122 และ 126) เช่น

ผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดหรือถูกทำล้นมือ จะให้สัตยาบันได้ก็ต่อเมื่อได้ทราบข้อที่ตนสำคัญผิด หรือถูกกลล่อนั้นแล้ว

ผู้แสดงเจตนาโดยถูกข่มขู่ จะให้สัตยาบันได้ก็ต่อเมื่อพ้นจากการถูกข่มขู่แล้ว

สรุป ครอบงำที่มูลเหตุให้เป็นโมฆียกรรมยังไม่สูญสิ้นไป ย่อมไม่อาจให้สัตยาบันได้โดยสมบูรณ์ เพราะการให้สัตยาบันเป็นนิติกรรม ถ้าทำลงในขณะที่มูลเหตุที่เป็นโมฆียะยังไม่สูญสิ้นไป นิติกรรมการให้สัตยาบันก็ย่อมเป็นโมฆียะ⁽¹⁾

วรรค 2 เฉพาะคนไร้ความสามารถ (น่าจะรวมไปถึงคนเสมือนไร้ความสามารถด้วย – ผู้เรียบเรียง)

หลัก สัตยาบันจะสมบูรณ์ จะต้องให้ภายหลังที่ตนกลับมีความสามารถแล้ว โดยศาลมีคำสั่งให้เพิกถอนคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ (หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ) และตนได้รู้เรื่องโมฆียกรรมที่ได้ทำไปแล้วนั้น

ข้อสังเกต แม้ว่าจะมีความสามารถแล้ว แต่ถ้ายังไม่รู้เรื่องโมฆียกรรม เช่น ยังไม่มีความรู้สึกว่าตนได้ทำอะไรลงไปบ้าง เช่นนี้ ก็ยังให้สัตยาบันไม่ได้

วรรค 3 หลัก ทั้งวรรคแรกและวรรค 2 มิให้ใช้กับผู้แทนโดยชอบธรรม (ของผู้เยาว์) หรือผู้พิทักษ์ (ของคนเสมือนไร้ความสามารถ) หรือผู้อนุบาล (ของคนไร้ความสามารถ) ถ้าบุคคลทั้ง 3 นี้เป็นผู้ให้สัตยาบัน

เหตุผล เพราะบุคคลทั้ง 3 นี้เป็นผู้คุ้มครองประโยชน์ของผู้ไร้ความสามารถ และมีได้ก่อเหตุโมฆียกรรมขึ้น ในเมื่อได้รู้และต้องการรับรองหรือเห็นชอบก็ให้สัตยาบันได้ ซึ่งควรต้องอยู่ภายในระยะเวลาตามมาตรา 143 ด้วย คือ (1) 1 ปีนับแต่รู้ หรือ (2) 10 ปีนับแต่เกิดโมฆียกรรม มิฉะนั้นนิติกรรมนั้นย่อมสมบูรณ์เพราะว่าหมดสิทธิบอกล้าง

ตัวอย่างวรรค 3 ก. ผู้เยาว์อายุ 18 ปี ได้ซื้อรถจักรยานจาก ข. อีก 3 วันต่อมา ค. บิดาของ ก. ทราบเรื่องเข้า ค. ก็มีสิทธิรับรองโมฆียกรรมนี้แก่ ข. ได้ทันที โดยไม่ต้องรอให้ ก. บรรลุนิติภาวะเสียก่อนดังเช่น วรรคแรก

การให้สัตยาบันโดยปริยาย

มาตรา 142 “ถ้าในภายหลังเวลาอันจะพึงให้สัตยาบันได้ตามความในมาตราก่อนนั้น มีข้อความจริงอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้เกิดขึ้นเกี่ยวกับโมฆียกรรมไซ้ ถ้ามิได้แสดง

(1) เรื่องเดียวกัน, หน้า 246.

แย่งสงวนสิทธิไว้แจ้งชัดประการใด ท่านให้ถือว่าเป็นการให้สัตยาบัน ทั้งนี้ คือเช่นว่า

- (1) ได้มีการชำระหนี้อันหากเกิดขึ้นด้วยโมฆียกรรมนั้นแล้วสิ้นเชิง หรือแต่บางส่วน
- (2) ได้มีการเรียกทวงให้ชำระหนี้ตามโมฆียกรรมนั้นแล้ว
- (3) ได้มีการแปลงหนี้ใหม่
- (4) ได้มีการวางประกันเพื่อหนี้นั้น
- (5) ได้มีการโอนซึ่งสิทธิ หรือความรับผิดชอบอันเกิดแต่โมฆียกรรมนั้นสิ้นเชิง หรือแต่บางส่วน”

มาตรา 142 หลัก ถ้ารู้เหตุที่เป็นโมฆียกรรมนั้นแล้ว ยังมิได้บอกล้างภายในกำหนด กลับมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวกับโมฆียกรรมนั้น เช่น (1) ชำระหนี้ (2) เรียกทวงให้ชำระหนี้ (3) แปลงหนี้ใหม่ (4) การประกันเพื่อหนี้นั้น หรือ (5) โอนสิทธิหรือความรับผิดชอบในหนี้นั้น ฯลฯ โดยมิได้แสดงแย่งสงวนสิทธิ (ไม่สงวนสิทธิที่จะบอกล้างไว้) ให้ชัดแจ้ง ให้ถือว่าเป็นการให้สัตยาบันโดยปริยาย เช่นนี้จะบอกล้างฯ ไม่ได้

ตัวอย่าง เช่น.-

(1) ก. หลอกหลวงขายรถยนต์ให้ ข. โดยโกหกว่า รถยนต์ของตนมีสภาพดียังไม่เคยถูกชนหรือไปชนรถคันอื่นเลย ข. จึงตกลงรับซื้อไว้ ต่อมา ข. ทราบความจริงภายหลังว่ารถยนต์คันนี้เคยถูกชนมาแล้ว แต่ ข. ก็ยังชอบรถยนต์คันนี้ จึงได้ชำระราคารถยนต์ให้แก่ ก. ทั้งหมดหรือบางส่วน ดังนี้ ถือว่า ข. ได้ให้สัตยาบันโมฆียกรรมแก่ ก. แล้ว

(2) ก. ได้เช่า (ซื้อ) พระเครื่องเก่าแก่จาก ข. ผู้เยาว์ โดยไม่ได้รับความยินยอมจาก ค. บิดา ซึ่งเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของ ข. ต่อมา ค. ทราบเรื่องเข้าก็มิได้ว่ากล่าวหรือบอกล้างกลับไปทวงถามให้ ก. ชำระราคาที่เช่า (ซื้อ) ที่ยังค้างอยู่ ดังนี้ ถือว่า ก. ได้ให้สัตยาบันแก่โมฆียกรรมนี้แล้ว

(3) ก. ผู้เยาว์ซื้อเชือกกระบือรุ่นจาก ข. มา 1 ตัว โดยไม่ได้รับความยินยอมจาก ค. บิดา ซึ่งเป็นผู้แทนโดยชอบธรรม ค. ทราบเรื่องจึงได้ไปตกลงกับ ข. ว่าเงินส่วนที่เหลือจะชำระเป็นข้าวเปลือก ดังนี้ ถือว่า ก. ได้ให้สัตยาบันแก่โมฆียกรรมนี้แล้ว

(4) ก. ผู้เยาว์ ได้ทำสัญญาเช่าซื้อรถจักรยานยนต์จาก ข. โดยไม่ได้รับความยินยอมจาก ค. ผู้แทนโดยชอบธรรม ต่อมา ก. บรรลุนิติภาวะแล้วยังได้จัดให้ ง. เป็นผู้ค้ำประกันสัญญาเช่าซื้อนี้ ดังนี้ ถือว่า ก. ได้ให้สัตยาบันแก่โมฆียกรรมนี้แล้ว

(5) ก. ได้ทำสัญญากู้เงิน ข. ผู้เยาว์ โดย ค. บิดาของ ข. มิได้ล่วงรู้หรืออนุญาตแต่อย่างใด ต่อมา ข. บรรลุนิติภาวะแล้ว ข. ได้โอนสิทธิเรียกร้องของตนในหนี้เงินรายนี้ให้แก่ ง.

ดังนี้ ถือว่า ข. ได้ให้สัตยาบันแก่โมฆียกรรมนี้แล้ว เช่นกัน

วิธีการให้สัตยาบันโมฆียกรรม⁽¹⁾

(1) การให้สัตยาบันโมฆียกรรม กฎหมายมิได้กำหนดแบบไว้ การให้สัตยาบันโมฆียกรรมจึงเป็นนิติกรรมที่ไม่มีแบบ แม้นิติกรรมที่เป็นโมฆียกรรมนั้นจะเป็นนิติกรรมที่มีแบบหรือกฎหมายบังคับให้มีหลักฐานเป็นหนังสือ การให้สัตยาบันจะทำได้โดยวาจาหรือด้วยวาจาก็ได้

(2) การให้สัตยาบันโมฆียกรรมต้องทำต่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ดังมาตรา 140 บัญญัติว่า ถ้าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งแห่งโมฆียกรรมนั้นเป็นบุคคลที่มีกำหนดแน่นอน ย่อมให้สัตยาบันด้วยการแสดงเจตนาต่อบุคคลผู้นั้น ถ้าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งถึงแก่ความตาย ก็ย่อมจะแสดงเจตนาให้สัตยาบันต่อทายาทผู้สืบสิทธิ

(3) การให้สัตยาบันโมฆียกรรมเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียวซึ่งต้องมีผู้รับการแสดงเจตนา ดังนั้น การแสดงเจตนาให้สัตยาบันจึงมีผลเมื่อไปถึงคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งหรือทายาทผู้สืบสิทธิ ถ้าการแสดงเจตนายังไม่ถึงผู้รับการแสดงเจตนา การให้สัตยาบันนั้นยังไม่มีผล ผู้มีสิทธิบอกล้างโมฆียกรรมยังมีสิทธิบอกล้างโมฆียกรรมได้อีก เช่น เจียวมีหนังสือให้สัตยาบันโมฆียกรรมส่งไปถึงขาว ขณะที่หนังสือยังไม่ถึงขาว เจียวมีสิทธิบอกล้างโมฆียกรรมได้

(4) การให้สัตยาบันโมฆียกรรมโดยผู้ไร้ความสามารถ ผู้แสดงเจตนาโดยวิจริตหรือทายาทของผู้แสดงเจตนาโดยวิจริตต้องทำภายหลังเวลาที่มูลเหตุอันทำให้นิติกรรมเป็นโมฆียะได้สูญสิ้นไปแล้ว (มาตรา 141)

(5) การให้สัตยาบันโมฆียกรรม อาจทำได้ด้วยการแสดงเจตนาโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยาย (คำพิพากษาฎีกาที่ 1747/2500) นอกจากนี้ยังอาจแสดงเจตนาโดยการนิ่งได้ด้วย แต่จะต้องเป็นการนิ่งตามประเพณีหรือตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ข้อนี้จะเห็นได้ว่าแตกต่างกับการบอกล้างโมฆียกรรม ซึ่งจะต้องมีการแสดงเจตนาโดยชัดแจ้ง

(5.1) การให้สัตยาบันโดยชัดแจ้ง ก็คือการที่ผู้มีสิทธิให้สัตยาบันบอกกล่าวแสดงเจตนาไปยังคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง หรือทายาทผู้สืบสิทธิ ว่าตนยอมรับรองให้สัตยาบันโมฆียกรรมที่ทำขึ้นนั้น หรือขอสละสิทธิที่จะบอกล้างโมฆียกรรมนั้น การแสดงเจตนาจะทำได้โดยวาจาหรือด้วยวาจาก็ได้

(1) เรื่องเดียวกัน, หน้า 247-250.

(5.2) การให้สัตยาบันโดยปริยาย ก็คือการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดของผู้มีสิทธิให้สัตยาบัน ซึ่งมีใช่เป็นการให้สัตยาบันโดยตรง แต่ตามพฤติการณ์ตระหนักเป็นการให้สัตยาบันแก่โมฆียกรรมนั้น ดังที่มาตรา 142 ได้บัญญัติไว้ว่า ถ้าในภายหลังเวลาอันจะพึงให้สัตยาบันได้ (คือมูลเหตุที่ทำให้เป็นโมฆียกรรมได้สูญสิ้นไปแล้ว) มีข้อความจริงอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจะกล่าวต่อไปเกิดขึ้นเกี่ยวกับโมฆียกรรม ถ้ามิได้แสดงแย้งสงวนสิทธิไว้ชัดเจน ท่านให้ถือว่าเป็นการให้สัตยาบัน เช่น

(5.2.1) ได้มีการชำระหนี้ตามโมฆียกรรมนั้นแล้วสิ้นเชิงหรือบางส่วน เช่น ได้มีการชำระราคาหรือส่งมอบทรัพย์สินตามโมฆียกรรม หรือได้มีการผ่อนชำระหนี้หรือดอกเบี้ยตามโมฆียกรรม (คำพิพากษาฎีกาที่ 251/2522)

(5.2.2) ได้มีการเรียกทวงให้ชำระหนี้ตามโมฆียกรรมนั้นแล้ว เช่น ผู้เยาว์ทำสัญญาขายเชอร์รอนต์ให้แก่ผู้ซื้อ ผู้แทนโดยชอบธรรมได้ทวงถามให้ผู้ซื้อชำระหนี้ราคาเชอร์รอนต์ตามสัญญา

(5.2.3) ได้มีการแปลงหนี้ใหม่ เช่น แปลงหนี้ตามสัญญาซื้อขายที่เป็นโมฆียกรรมเป็นหนี้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ

(5.2.4) ได้มีการวางประกันเพื่อหนี้นั้น เช่น คนไร้ความสามารถทำสัญญาซื้อเชอร์รอนต์จากผู้ขาย นิติกรรมซื้อขายเป็นโมฆียะ ต่อมาผู้อนุบาลซึ่งเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมได้มอบทรัพย์สินให้ผู้ขายยึดถือไว้เป็นประกันการชำระหนี้ราคาเชอร์รอนต์นั้น

(5.2.5) ได้มีการโอนซึ่งสิทธิหรือความรับผิดชอบอันเกิดแก่โมฆียกรรมนั้นสิ้นเชิงหรือบางส่วน เช่น ผู้มีสิทธิให้สัตยาบันโอนสิทธิเรียกร้องในทรัพย์สินตามโมฆียกรรมให้แก่บุคคลอื่น หรือโอนความรับผิดชอบหนี้ตามโมฆียกรรมให้แก่บุคคลอื่น

การกระทำดังกล่าวข้างต้น หรือการกระทำอื่นใดในทำนองเดียวกันนี้แม้มิใช่เป็นการให้สัตยาบันโดยตรง พฤติการณ์ก็เป็นที่น่าเห็นว่าเจตนาให้สัตยาบันแก่โมฆียกรรมโดยปริยาย เว้นแต่ผู้มีสิทธิให้สัตยาบันซึ่งกระทำการนั้นจะได้สงวนสิทธิไว้โดยชัดเจนว่ามีใช่เป็นการให้สัตยาบัน

(5.3) การให้สัตยาบันโดยการนิ่ง ตามหลักการแสดงเจตนาโดยการนิ่งนั้นไม่มีผล เว้นแต่จะเป็นการนิ่งตามประเพณีหรือตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ การนิ่งตามประเพณีซึ่งเป็นการให้สัตยาบันนั้นยังไม่เคยปรากฏ แต่การนิ่งตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ก็คือ การนิ่งตามมาตรา 143 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “อันโมฆียกรรมนั้นท่านห้ามมิให้บอกล้างเมื่อพ้นเวลาปีหนึ่งนับแต่เวลา

ที่จะอาจให้สัตยาบันได้” หนึ่ง ถ้าเวลาได้ล่วงไปถึงสิบปีนับแต่เมื่อได้ทำโมฆียกรรมนั้นแล้วก็เป็นอันจะบอกล้างไม่ได้คู่กัน” ความจริงตามบทบัญญัติดังกล่าวก็มีได้บัญญัติไว้โดยตรงว่า การนิ่งของผู้มีสิทธิให้สัตยาบันเป็นการให้สัตยาบันแก่โมฆียกรรม แต่ดังได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า การให้สัตยาบันเป็นการสละสิทธิที่จะบอกล้างโมฆียกรรม เมื่อผู้มีสิทธิให้สัตยาบันกลับนิ่งเฉยเสีย ไม่เลือกใช้สิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดระหว่างการบอกล้างกับการให้สัตยาบันจนล่วงพ้นเวลาตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ก็ย่อมถือได้ว่ายอมให้สัตยาบันแก่โมฆียกรรมนั้นแล้วโดยการนิ่ง ถ้ามีเจตนาที่จะบอกล้างโมฆียกรรมก็คงไม่นิ่งเฉยเสีย

ผลของการให้สัตยาบันโมฆียกรรม

(1) มีผลเป็นการรับรองความสมบูรณ์ของนิติกรรมนั้น ทำให้ไม่มีสิทธิที่จะบอกล้างให้เป็นโมฆะมาแต่เริ่มแรกอีกต่อไป แม้ผู้มีสิทธิให้สัตยาบันจะมีหลายคน ถ้าผู้มีสิทธิให้สัตยาบันคนใดคนหนึ่งใช้สิทธิให้สัตยาบันก่อนที่จะมีการบอกล้างฯ สิทธิบอกล้างโมฆียกรรมก็ระงับสิ้นไปหมด

(2) ให้ถือว่านิติกรรมอันเป็นโมฆียะนั้นสมบูรณ์มาแต่เริ่มแรก (มาตรา 139)

(3) ไม่อาจกระทบกระทั่งถึงสิทธิของบุคคลภายนอก (มาตรา 139) บุคคลภายนอกหมายถึงผู้สืบสิทธิมาจากบุคคลผู้มีสิทธิให้สัตยาบันนั้น⁽¹⁾

เช่น ก. ผู้เยาว์ ทำสัญญาขายแหวนเพชรให้ ข. โดยมีได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม ต่อมา ก. ได้ทำสัญญาขายแหวนเพชรวงนั้นให้กับ ค. อีก แต่คราวนี้ผู้แทนโดยชอบธรรมได้รู้เห็นยินยอมด้วย ครั้นต่อมาเมื่อ ก. บรรลุนิติภาวะ ก. ได้ให้สัตยาบันสัญญาที่ทำไว้กับ ข. ทำให้สัญญานั้นสมบูรณ์มาแต่เริ่มแรก และ ข. ก็ควรได้แหวนเพชรที่ ก. ขายให้เป็นกรรมสิทธิ์โดยเด็ดขาด แต่ความในตอนที่ตามมาตรา 139 เป็นผลให้สิทธิของ ข. สู้อำนาจไม่ได้ เพราะในระหว่างเวลาก่อนให้สัตยาบัน ก. ได้รับซื้อแหวนเพชรไว้โดยนิติกรรมอันสมบูรณ์ การที่ ก. ให้สัตยาบันสัญญาระหว่าง ก. กับ ข. ไม่อาจกระทบกระทั่งสิทธิของ ก. ได้

คำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับโมฆียกรรม⁽²⁾

(1) นิติกรรมที่โจทก์ทำกับจำเลยในขณะที่โจทก์เป็นผู้เยาว์และมิได้รับความยินยอมจาก

(1) จี๊ด เศรษฐบุตร, เรื่องเดียวกัน, หน้า 283.

(2) สักดิ์ สมองชาติ, เรื่องเดิม, หน้า 256-259.

ผู้แทนโดยชอบธรรมนั้น เป็นโมฆียะ แต่เมื่อนิติกรรมนั้นมิได้ถูกบอกล้าง จึงยังมีผลผูกพันโจทก์อยู่ (คำพิพากษาฎีกาที่ 181/2507)

(2) จำเลยทำกมลน้อฉลุลอกหลวงการรถไฟฟ้า ให้ทำสัญญาเช่ากับจำเลย นิติกรรมเป็นโมฆียะ บุคคลที่จะบอกล้างก็คือการรถไฟฟ้า ซึ่งเป็นผู้แสดงเจตนาโดยวิปริตตามมาตรา 137 ตราบใดที่การรถไฟฟ้า ยังมีได้บอกล้างนิติกรรมที่สร้างขึ้น ก็ยังถือว่าเป็นนิติกรรมที่สมบูรณ์ (คำพิพากษาฎีกาที่ 717/2512)

(3) การครอบครองที่นาที่ได้มาโดยโมฆียกรรมไม่เป็นละเมิด ผู้ที่ต้องคืนนาเมื่อมีการบอกล้างโมฆียกรรมจึงไม่ต้องใช้ค่าเสียหาย (คำพิพากษาฎีกาที่ 1394/2500, 137/2513)

(4) การบอกล้างโมฆียกรรมนั้น กฎหมายมิได้กำหนดหรือบังคับว่าจะต้องทำแบบพิธีการอย่างไร การที่โจทก์มีหนังสือขอให้จำเลยถอนชื่อจำเลยออกจากโฉนด (ซึ่งมีการโอนโดยโมฆียกรรม) แล้วเอาที่ดินมาแบ่งปันกัน ถือได้ว่าเป็นการบอกล้างโมฆียกรรม (คำพิพากษาฎีกาที่ 1005/2511)

(5) การบอกล้างโมฆียกรรมไม่จำเป็นต้องทำก่อนเกิดคดี การฟ้องคดีเพิกถอนนิติกรรมหรือการร้องขอทรัพย์ถือเป็นการบอกล้างโมฆียกรรมในตัว (คำพิพากษาฎีกาที่ 84-85/2481, 370/2498)

(6) การบอกล้างโมฆียกรรมซึ่งทำต่ออำเภอ โดยไม่ได้ทำต่อคู่กรณีนั้นใช้ไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 819/2500) การบอกล้างโมฆียกรรมเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียวซึ่งต้องมีผู้รับการแสดงเจตนา จึงต้องมีการแสดงเจตนาไปถึงผู้รับการแสดงเจตนา

(7) การร้องทุกข์หรือการฟ้องคดีกล่าวหาว่าจำเลยหลอกลวงให้โจทก์โอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินให้แก่จำเลยนั้น ยังถือไม่ได้ว่าเป็นการบอกล้างโมฆียกรรม (คำพิพากษาฎีกาที่ 1387/2506)

(8) การบอกล้างโมฆียกรรมหรือไม่ ไม่ใช่ปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน (คำพิพากษาฎีกาที่ 1326/2493)

(9) ระยะเวลาบอกล้างโมฆียกรรมตามมาตรา 143 ไม่ใช่อายุความฟ้องร้อง (คำพิพากษาฎีกาที่ 1326/2493) ศาลจึงมีอำนาจหยิบยกขึ้นวินิจฉัยได้เอง โดยไม่ต้องห้ามตามมาตรา 193 ซึ่งเป็นเรื่องการยกอายุความโดยเฉพาะ

(10) การบอกล้างโมฆียกรรมนั้น กฎหมายให้สิทธิเฉพาะบางคนดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 137 แม้จำเลยที่ 1 จะทำสัญญาเช่ากับโจทก์ โดยแสดงเจตนาวิปริตเพราะถูกทำกมลน้อฉล

จำเลยที่ 1 เท่านั้นที่มีสิทธิบอกล้างโมฆียกรรม จำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นผู้ค้าประกัน หามีสิทธิบอกล้างไม่ เมื่อจำเลยที่ 1 ไม่บอกล้าง จำเลยที่ 2 ก็ไม่มีสิทธิยกข้อต่อสู้เรื่องกลั่นแกล้ง (คำพิพากษาฎีกาที่ 119/2519)

(11) การโอนทรัพย์สินหลังจากโมฆียกรรมถูกบอกล้างและศาลพิพากษาให้เพิกถอนการโอนแล้ว แม้ยังไม่ได้แก้ไขในโฉนด ผู้รับโอนก็ไม่มีสิทธิคิดว่าผู้โอน จะอ้างความคุ้มครองตามมาตรา 121 และ 1329 หาได้ไม่ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1950/2518) เมื่อโมฆียกรรมถูกบอกล้างตกเป็นโมฆะแล้ว การโอนทรัพย์สินภายหลังไม่ว่าจะมีคำพิพากษาแล้วหรือไม่ก็ตาม ผู้รับโอนก็ไม่ได้ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1329

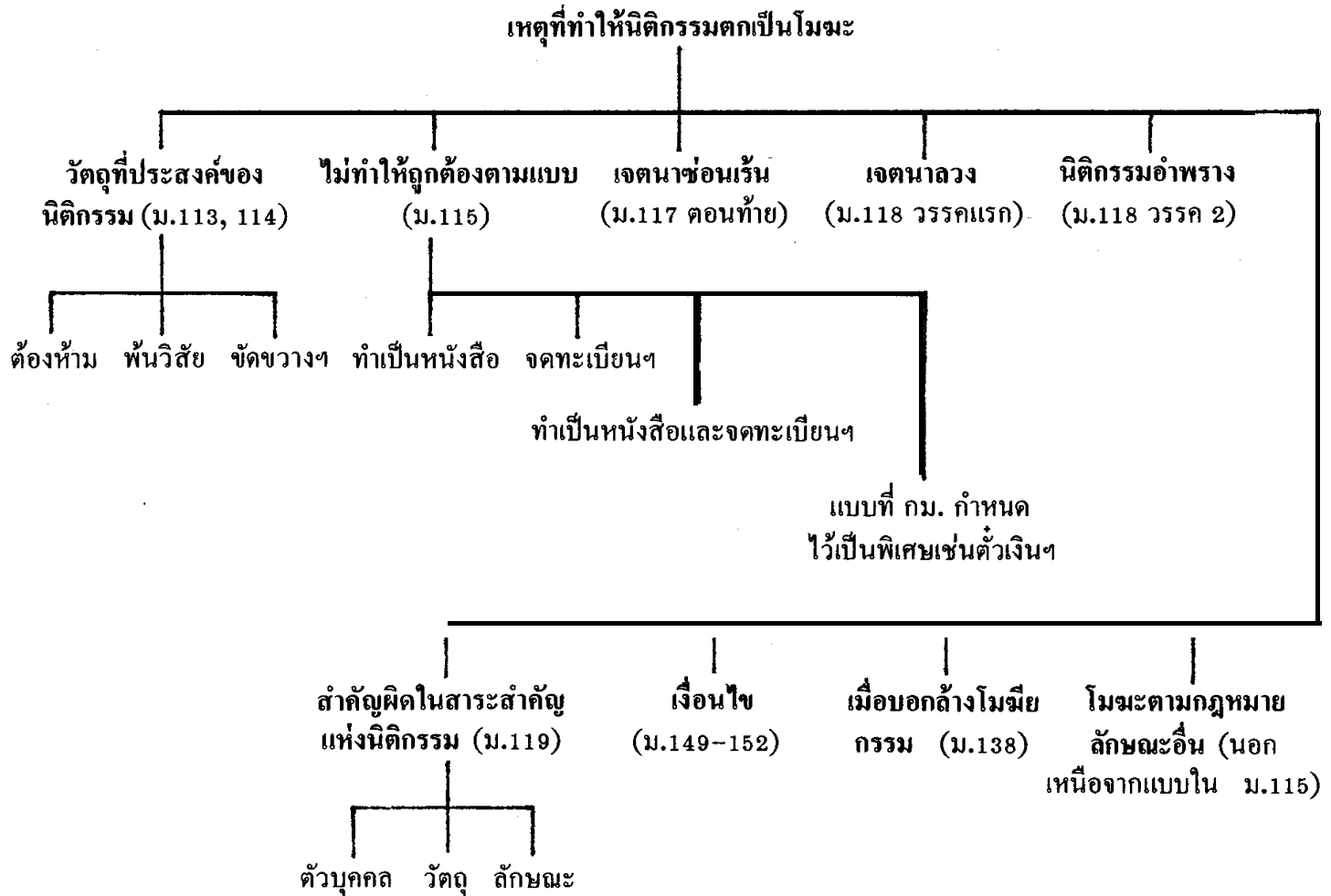
(12) การโอนที่พิพาทในระหว่างคดีที่โจทก์ฟ้องขอให้เพิกถอนนิติกรรม ซึ่งถือว่าโจทก์บอกล้างโมฆียกรรมแล้ว ภายหลังศาลพิพากษานิติกรรมเป็นโมฆะ ผู้รับโอนที่พิพาทไม่มีสิทธิคิดว่าผู้โอน จะนำมาตรา 1299, 1300 และ 1329 มาปรับคดีมิได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2036/2518)

(13) ผู้ให้กู้ฟ้องเรียกเงินตามสัญญาที่เป็นโมฆียะ ผู้กู้ตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับผู้ให้กู้ต่อหน้าศาล ถือว่าเป็นการให้สัตยาบันสัญญาคู่กัน (คำพิพากษาฎีกาที่ 297/2515) เป็นการให้สัตยาบันโดยปริยายตามมาตรา 142 อย่างหนึ่ง

(14) สัญญาประกันชีวิตเป็นโมฆียะเพราะผู้เอาประกันชีวิตแถลงข้อความเท็จ เมื่อมีการบอกล้างไปยังผู้รับประโยชน์แล้ว การบอกล้างนั้นใช้ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1675/2500, 1076/2520) ตามมาตรา 140 ถ้าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งแห่งโมฆียกรรมเป็นบุคคลมีตัวกำหนดแน่นอนยอมแสดงเจตนาบอกล้างต่อบุคคลผู้นั้น แต่เมื่อบุคคลผู้นั้นตายไปก่อน ย่อมจะต้องบอกล้างแก่ทายาทหรือผู้รับประโยชน์

(15) คู่กรณีแห่งสัญญาอันเป็นโมฆียกรรม อาจตกลงเลิกสัญญากันได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1229/2520) เมื่อบอกเลิกสัญญา ผลของการเลิกสัญญาคู่สัญญาแต่ละฝ่ายจำต้องให้อีกฝ่ายหนึ่งได้กลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิมตามมาตรา 391 ถ้ามีการบอกล้างโมฆียกรรม คู่กรณีย่อมได้กลับคืนยังฐานะเดิมตามมาตรา 138 วรรคสาม

(16) เมื่ออิทธิพลการข่มขู่หมดสิ้นไป ผู้ถูกข่มขู่ได้ชำระดอกเบี้ยตามนิติกรรมนั้นไปบางส่วนโดยไม่แสดงแย้งสงวนสิทธิ ถือเป็นการให้สัตยาบัน (คำพิพากษาฎีกาที่ 251/2522)

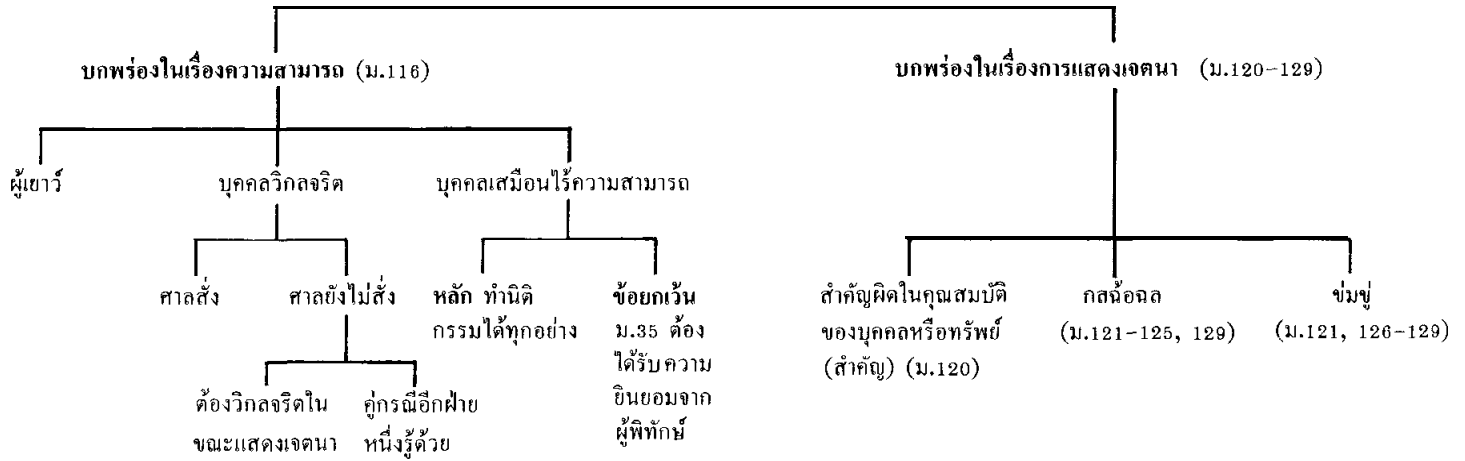
โครงการหรือนิติกรรมที่เป็นโมฆะ อาจเกิดจากเหตุใดเหตุหนึ่งใน 5 กรณีดังต่อไปนี้

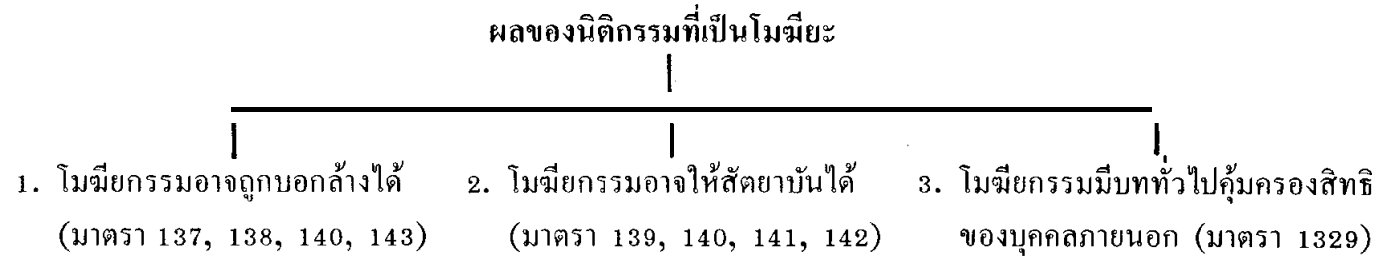
1. เพราะเหตุวัตถุที่ประสงค์ของนิติกรรม (มาตรา 113-114) 1.1 มีวัตถุที่ประสงค์เป็นการห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย (มาตรา 113) 1.2 มีวัตถุที่ประสงค์เป็นการพันวิสัย (มาตรา 113) 1.3 มีวัตถุที่ประสงค์เป็นการขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (มาตรา 113) 1.4 มีวัตถุที่ประสงค์หรือส่วนหนึ่งส่วนใดแตกต่างกับบทบัญญัติของกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (มาตรา 114)	2. เพราะแบบของนิติกรรมทำไม่ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายบังคับไว้ (มาตรา 115)	3. เพราะการแสดงเจตนาในการทำนิติกรรม (มาตรา 117-119) 3.1 การแสดงเจตนาซ่อนเร้น (มาตรา 117) 3.2 การแสดงเจตนาหลง (มาตรา 118 วรรคแรก) 3.3 การแสดงเจตนาอำพราง หรือนิติกรรมอำพราง (มาตรา 118 วรรคสอง) 3.4 การแสดงเจตนาวิปริตเพราะสำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งนิติกรรม (มาตรา 119)	4. เพราะเงื่อนไขของนิติกรรม (มาตรา 149-152) 4.1 ทำนิติกรรมโดยมีเงื่อนไขบังคับกับหลังซึ่งเงื่อนไขนั้นสำเร็จแล้วตั้งแต่เวลาทำนิติกรรม (มาตรา 149 วรรคแรก) 4.2 ทำนิติกรรมโดยมีเงื่อนไขบังคับกับก่อนซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าไม่อาจจะสำเร็จได้ตั้งแต่เวลาทำนิติกรรม (มาตรา 149 วรรคสอง) 4.3 ทำนิติกรรมโดยมีเงื่อนไขอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย (มาตรา 150) 4.4 ทำนิติกรรมโดยมีเงื่อนไขขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (มาตรา 150) 4.5 ทำนิติกรรมโดยมีเงื่อนไขบังคับกับก่อนอันเป็นการพันวิสัย (มาตรา 151 วรรคแรก) 4.6 ทำนิติกรรมโดยมีเงื่อนไขบังคับกับก่อนอันจะสำเร็จได้หรือไม่สุดแล้วแต่ใจของฝ่ายลูกหนี้ (มาตรา 152)
5. เหตุอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะในลักษณะอื่น ๆ เช่น - การสลักหลังโอนตัวเงินบางส่วน ท่านว่าเป็นโมฆะ (มาตรา 922 วรรคสอง) - ทินัยกรรมซึ่งบุคคลที่มีอายุยังไม่ครบสิบห้าปีบริบูรณ์ทำขึ้นนั้น เป็นโมฆะ (ดูมาตรา 25, 1703) - ทินัยกรรมซึ่งบุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถทำขึ้นนั้น เป็นโมฆะ (ดูมาตรา 1704) - สัญญาก่อนสมรสเป็นโมฆะ ถ้ามิได้ปฏิบัติตามแบบที่กฎหมายกำหนดไว้ในมาตรา 1466 - การสมรสที่ฝ่าฝืนมาตรา 1449, 1450, 1452 และ 1458 เป็นโมฆะ (มาตรา 1496) ฯลฯ			

ผลของนิติกรรมที่เป็นโมฆะ
มีผล ๘ ประการ คือ

1. การกล่าวอ้างความเสียหายแก่โมฆกรรมบุคคลผู้มีส่วนได้เสียคนหนึ่งคนใด จะกล่าวอ้างขึ้นก็ได้ (มาตรา 133)
2. โมฆกรรมไม่อาจให้สัตยาบันได้ (มาตรา 134)
3. โมฆกรรมอาจแยกส่วนที่สมบูรณ์ออกได้ (มาตรา 135)
4. โมฆกรรมอาจสมบูรณ์เป็นนิติกรรมอย่างอื่น (มาตรา 136)
5. โมฆกรรมไม่มีบททั่วไปคุ้มครองสิทธิของบุคคลภายนอกต่างกับโมฆกรรมซึ่งบุคคลภายนอกได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1329
6. การเรียกทรัพย์สินเนื่องแต่โมฆกรรมต้องเรียกคืนในฐานะลามกมิควรได้ (มาตรา 408-419)

เหตุที่ทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆียะ

สรุปความแตกต่างระหว่างโมฆกรรมกับโมฆียกรรม⁽¹⁾

โมฆกรรม (นิติกรรมที่เป็นโมฆะ)

1. เป็นการกระทำที่เสียเปล่ามาแต่ต้น ไม่มีผลอย่างใดในกฎหมาย
2. เสียเปล่าโดยไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวอย่างหนึ่งอย่างใด
3. ผู้มีส่วนได้เสียทุกคนต่างมีสิทธิกล่าวอ้างความเสียเปล่าได้ (มาตรา 133)
4. ไม่อาจให้สัตยาบันได้ (มาตรา 134) เพราะเป็นการกระทำที่เสียเปล่ามาแต่ต้น ไม่มีทางที่จะทำให้กลับฟื้นคืนดีได้เลย
5. อาจแยกส่วนที่สมบูรณ์ออกจากส่วนที่ไม่สมบูรณ์ได้ (มาตรา 135)
6. เมื่อมีการบอกกล่าว ก็ตกเป็นโมฆะทั้งหมดโดยไม่อาจสมบูรณ์เป็นนิติกรรมอย่างอื่น (มาตรา 138)
7. มีกำหนดเวลาบอกกล่าว ถ้าไม่บอกกล่าวภายในกำหนด เป็นอันหมดสิทธิ (มาตรา 143)
8. มีบทบัญญัติให้คู่กรณีได้กลับคืนยังฐานะเดิมเมื่อมีการบอกกล่าวโมฆียกรรม ถ้าเป็นพันวิสัย ก็ให้ได้รับค่าเสียหายชดใช้แทน (มาตรา 138 วรรคสาม)
9. มีบททั่วไปคุ้มครองสิทธิของบุคคลภายนอกดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1329

โมฆียกรรม (นิติกรรมที่เป็นโมฆียะ)

1. เป็นนิติกรรมที่สมบูรณ์ ใช้ได้จนกว่าจะถูกบอกกล่าว
2. เสียเปล่า ต่อเมื่อมีการบอกกล่าวให้ตกเป็นโมฆะ (มาตรา 138)
3. ผู้มีสิทธิบอกกล่าวให้เป็นโมฆะ (เสียเปล่า) ได้นั้นจะต้องเป็นบุคคลซึ่งกฎหมายบัญญัติให้สิทธิไว้โดยเฉพาะ (มาตรา 137) ผู้มีส่วนได้เสียโดยทั่วไปหาไม่มีสิทธิบอกกล่าวหรือกล่าวอ้างไม่
4. อาจให้สัตยาบันได้ (มาตรา 139)
5. ไม่อาจแยกส่วนได้ ถ้าให้สัตยาบันหรือเพียงไม่บอกกล่าว นิติกรรมก็สมบูรณ์ทุกส่วน ถ้าบอกกล่าวก็ตกเป็นโมฆะทั้งหมด (มาตรา 138)
6. อาจสมบูรณ์เมื่อนิติกรรมอย่างอื่นตามที่ตั้งสันนิษฐานได้จากเจตนาของคู่กรณี (มาตรา 136)
7. การกล่าวอ้างถึงความเสียเปล่าไม่มีกำหนดอายุความหรือกำหนดเวลา (มาตรา 133)
8. ไม่มีบทบัญญัติให้คู่กรณีได้กลับคืนยังฐานะเดิม การเรียกคืนทรัพย์เนื่องจากโมฆกรรม ต้องเรียกในฐานลาภมิควรได้ (มาตรา 406-419)
9. ไม่มีบททั่วไปคุ้มครองสิทธิของบุคคลภายนอก หากกฎหมายประสงค์จะคุ้มครองในกรณีใด ก็จะมีบัญญัติไว้โดยเฉพาะจง เช่น กรณีตามมาตรา 118, 119

ข้อทดสอบ นิติกรรม

ให้เลือกคำตอบที่ถูกต้องมากที่สุดเพียงข้อเดียว

- ข้อ 1. ข้อใดมิใช่องค์ประกอบของนิติกรรม (ตามกฎหมาย)
- (1) ต้องเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย
 - (2) ต้องเป็นการกระทำในฐานะเอกชน
 - (3) ต้องกระทำด้วยใจสมัคร
 - (4) ต้องมุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล เพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ
- ข้อ 2. การกระทำต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ ข้อใดเป็นนิติกรรม
- (1) ก. เชิญ ข. ไปพักผ่อนที่ชายทะเล ข. ทราบและยินดีที่จะไปด้วย แต่ ก. ไม่ไปตามนัด
 - (2) ก. ใช้ปืนขู่ ข. ให้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สมบัติให้ ข. มียูให้แก่ ก. ข. กลัวจึงทำพินัยกรรมให้
 - (3) ก. ใช้ตะปูจี้รถยนต์ ข. ทำให้ ข. ต้องเสียค่าพ่นสีรถยนต์ใหม่
 - (4) ก. ตกลงกับ ข. ว่า เงินที่ ก. กู้ ข. ไป 5,000 บาทนั้น ก. จะชำระเป็นแหวนเพชร
- ข้อ 3. กรณีใด ที่ก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวในสิทธิ เกี่ยวกับการ “สงวนสิทธิ”
- (1) ก. เจ้าหนี้เงินกู้ ข. ทำหนังสือยกหนี้เงินกู้ให้ ค. เป็นเจ้าหนี้แทน
 - (2) ข. ลูกหนี้ของ ก. ขอชำระหนี้ด้วยข้าวสารแทนหนี้เงิน
 - (3) ก. เจ้าหนี้เงินกู้ ข. ทำสัญญารับ ค. เข้าเป็นผู้ค้ำประกันเงินกู้นั้น
 - (4) ก. เจ้าหนี้เงินกู้ ข. ฉีกสัญญากู้เพื่อปลดหนี้ให้ ข.
- ข้อ 4. ก. เป็นเจ้าหนี้เงินกู้ ข. ก. ได้ทำหนังสือยกหนี้เงินกู้นี้ให้ ค. เป็นเจ้าหนี้แทน การเคลื่อนไหวในสิทธินี้ เรียกว่า
- (1) ก่อสิทธิ
 - (2) เปลี่ยนแปลงสิทธิ
 - (3) โอนสิทธิ
 - (4) สงวนหรือระงับสิทธิ

- ข้อ 5. เหตุที่ทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆะ คือ.-
- (1) บกพร่องในเรื่องความสามารถของผู้ทำนิติกรรม
 - (2) บกพร่องในเรื่องการแสดงเจตนาทำนิติกรรม
 - (3) วัตถุประสงค์ของนิติกรรมต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย หรือพันวิสัย หรือขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
 - (4) ถูกทุกข้อ
- ข้อ 6. นิติกรรมข้อใด ตกเป็นโมฆะ
- (1) นิติกรรมซึ่งเกิดจากการแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สิน ซึ่งตามปกตินับว่าเป็นสาระสำคัญ
 - (2) นิติกรรมซึ่งเกิดจากการแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในตัวบุคคล วัตถุ และลักษณะของนิติกรรม
 - (3) นิติกรรมที่เกิดจากการแสดงเจตนาอันได้มาเพราะกลฉ้อฉล
 - (4) ถูกทุกข้อ
- ข้อ 7. การใด ๆ ที่เป็นไปไม่ได้ หรือเป็นเรื่องเกินความสามารถของมนุษย์จะทำได้ การนั้นเรียกว่า
- (1) เหตุสุดวิสัย
 - (2) การพันวิสัย
 - (3) อุปัตินเหตุ
 - (4) สาเหตุ
- ข้อ 8. วัตถุประสงค์ของนิติกรรม คืออะไร
- (1) ข้อกำหนดว่าลูกหนี้จะต้องปฏิบัติการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้
 - (2) สาเหตุที่ผลักดันหรือจูงใจให้บุคคลเกิดเจตนาทำนิติกรรม
 - (3) การใด ๆ ที่มีเจตนาทำลงโดยชอบด้วยกฎหมาย ด้วยใจสมัคร และมุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
 - (4) ประโยชน์สุดท้ายที่ผู้แสดงเจตนาทำนิติกรรมมุ่งประสงค์จะให้เกิด หรือให้มีขึ้น
- ข้อ 9. นาย ก. ทำสัญญาขายบ้านพร้อมที่ดินให้นางสาว ข. เพื่อตอบแทนการที่นางสาว ข. ยอมเป็นภรรยาบ่อย โดยนางสาว ข. ก็รู้ว่านาย ก. มีภรรยาอยู่ก่อนแล้ว ดังนี้สัญญา

ยกบ้านพร้อมที่ดินนั้นมีผลอย่างไร

- (1) สมบูรณ์ (2) โมฆะ
(3) โมฆียะ (4) ไม่สมบูรณ์

ข้อ 10. นาย ก. ซื้อบ้านพร้อมที่ดินกับบริษัท ข. ก. จะต้องทำอะไร เพื่อให้นิติกรรมในรูปสัญญาซื้อขายรายนี้มีผลตามกฎหมาย

- (1) ทำหนังสือขึ้น
(2) จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่
(3) ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่
(4) ทำสัญญาซื้อขายบ้าน

ข้อ 11. ก. เสนอขายรถยนต์ให้ ข. ข. ไม่ยอมซื้อ แต่อยากขอยืมขับไปธุระ จึงแก้งดกลงรับซื้อไว้ก่อน ก. ก็ทราบพฤติการณ์ของ ข. ดีและรู้ด้วยว่า ข. ไม่มีฐานะการเงินพอที่จะซื้อรถยนต์คันนั้นได้ แต่ก็ยังมอบรถยนต์ให้ ข. นำไปขับ ดังนี้สัญญาซื้อขายรายนี้มีผลอย่างไร

- (1) โมฆะ (2) โมฆียะ
(3) สมบูรณ์ (4) ไม่สมบูรณ์

ข้อ 12. นิติกรรมซึ่งเกิดจากการแสดงเจตนาหลง โดยสมรู้กับคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง จะมีผลต่อบุคคลภายนอก (ผู้สุจริตและต้องเสียหาย) อย่างไร

- (1) โมฆะ (2) โมฆียะ
(3) สมบูรณ์ (4) ไม่สมบูรณ์

ข้อ 13. นิติกรรมอันหนึ่งถูกทำขึ้นด้วยเจตนาจะอำพรางนิติกรรมอีกอันหนึ่ง ระหว่างคู่กรณี มีผลผูกพันตามนิติกรรมอันใด

- (1) นิติกรรมเปิดเผย (2) นิติกรรมปกปิดหรือถูกอำพราง
(3) นิติกรรมอันที่ถูกต้องตามแบบ (4) นิติกรรมอันใดอันหนึ่งก็ได้

ข้อ 14. ก. มีเจ้าหนี้หลายราย ก. ได้ไปกู้เงิน ข. 10,000 บาท แล้วมอบบ้านพร้อมที่ดินให้ ข. โดยทำสัญญาซื้อขายกันไว้หลอก ๆ เพื่อมิให้เจ้าหนี้คนอื่น ๆ รู้ ดังนี้ ถ้า ก. และ ข. มีข้อพิพาทกันในเรื่องกรรมสิทธิ์ในบ้านและที่ดินรายนี้ ถ้าท่านเป็นศาล ท่านจะวินิจฉัยให้ใครได้กรรมสิทธิ์

- (1) ก. ได้กรรมสิทธิ์ เพราะสัญญาซื้อขายไม่สมบูรณ์
- (2) ข. ได้กรรมสิทธิ์ เพราะสุจริตและเสียค่าตอบแทน
- (3) ก. ได้กรรมสิทธิ์ เพราะสัญญาซื้อขายเป็นโมฆะ
- (4) ข. ได้กรรมสิทธิ์ เพราะสัญญาซื้อขายสมบูรณ์

ข้อ 15. ก. ต้องการขายที่ดินทางด้านเหนือให้ ข. แต่ ก. ได้ลงชื่อในสัญญาซื้อขายที่ดินทางด้านใต้ เพราะ ก. อ่านหนังสือไม่ออกและเชื่อใจ ข. ถือว่า ก. สำคัญผิดในกรณีใด และผลของสัญญาซื้อขายนี้เป็นอย่างไร

- (1) สำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์ สัญญาซื้อขายเป็นโมฆียะ
- (2) สำคัญผิดในวัตถุแห่งนิติกรรม สัญญาซื้อขายเป็นโมฆียะ
- (3) สำคัญผิดในวัตถุแห่งนิติกรรม สัญญาซื้อขายเป็นโมฆะ
- (4) สำคัญผิดในลักษณะของนิติกรรม สัญญาซื้อขายเป็นโมฆะ

ข้อ 16. นิติกรรมที่มีเงื่อนไขบังคับหลัง แต่เงื่อนไขนั้นสำเร็จแล้วตั้งแต่เวลาทำนิติกรรม นิติกรรมนั้นมีผลอย่างไร

(1) โมฆะ	(2) โมฆียะ
(3) สมบูรณ์	(4) ไม่สมบูรณ์

ข้อ 17. ก. ทำสัญญาจะขายแหวนเพชรให้ ข. ต่อเมื่อ ข. พอใจ ดังนี้ สัญญาจะขายแหวนเพชรของ ก. มีผลอย่างไร

(1) โมฆะ	(2) โมฆียะ
(3) สมบูรณ์	(4) ไม่สมบูรณ์

ข้อ 18. นิติกรรมที่เป็นโมฆียะ เมื่อถูกบอกล้างแล้ว นิติกรรมนั้นมีผลอย่างไร ตั้งแต่เวลาใด

- (1) ไม่สมบูรณ์ ตั้งแต่วันที่ทำนิติกรรมนั้น
- (2) โมฆะ ตั้งแต่วันที่ทำนิติกรรมนั้น
- (3) สมบูรณ์ตั้งแต่วันที่ทำนิติกรรมนั้น
- (4) โมฆะ ตั้งแต่วันที่บอกล้างโมฆียะกรรมนั้น

ข้อ 19. ก. ทำสัญญาให้ ข. เช่าบ้าน โดยมีข้อตกลงกันว่า ถ้าบุตรของ ก. กลับจากต่างประเทศ ให้สัญญาเช่านี้สิ้นสุดลง ปรากฏว่า ขณะทำสัญญาเช่านี้ บุตรของ ก. ได้กลับจาก

ต่างประเทศ 2-3 วันแล้ว เช่นนี้ สัญญาเช่าบ้านระหว่าง ก. และ ข. มีผลอย่างไร

(1) สมบูรณ์	(2) ไม่สมบูรณ์
(3) โฆษะ	(4) โฆษียะ

ข้อ 20. โดยหลักทั่วไป ถ้านิติกรรมเป็นโฆษะบางส่วน นิติกรรมนั้นมีผลเป็นอย่างไร

- (1) นิติกรรมย่อมตกเป็นโฆษะทั้งหมด
- (2) นิติกรรมย่อมตกเป็นโฆษะเฉพาะส่วนนั้น
- (3) นิติกรรมย่อมไม่สมบูรณ์ทั้งหมด
- (4) นิติกรรมย่อมไม่สมบูรณ์เฉพาะส่วนนั้น

ข้อ 21. ก. ทำสัญญากู้เงิน ข. โดย ข. คิดดอกเบี้ย 5% ต่อเดือน เช่นนี้ สัญญากู้เงินและดอกเบี้ยในหนี้เงินกู้ระหว่าง ก. และ ข. มีผลอย่างไร

- (1) สัญญากู้และดอกเบี้ยมีผลเป็นโฆษะ
- (2) สัญญากู้มีผลสมบูรณ์ ส่วนดอกเบี้ยมีผลเป็นโฆษียะ
- (3) สัญญากู้และดอกเบี้ยมีผลสมบูรณ์
- (4) สัญญากู้มีผลสมบูรณ์ ส่วนดอกเบี้ยมีผลเป็นโฆษะ

ข้อ 22. เหตุที่ทำให้นิติกรรมตกเป็นโฆษียะ คือ

- (1) วัตถุประสงค์ของนิติกรรมขัดขวางต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน
- (2) นิติกรรมที่เกิดจากการแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในลักษณะของนิติกรรม
- (3) นิติกรรมที่เกิดจากการแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในตัวบุคคล
- (4) นิติกรรมที่เกิดจากการแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคล

ข้อ 23. ก. จดทะเบียนรับ ข. เป็นบุตรบุญธรรม ตั้งแต่ ข. อายุ 3 ขวบ อีก 13 ปี ต่อจากนั้น ก. ถึงแก่ความตายทิ้งมรดกให้แก่ ข. หลายอย่าง ต่อมา ข. ผู้เยาว์ได้ทำพินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับถูกต้องตามกฎหมาย ระบุยกทรัพย์สินที่ได้มาทั้งหมดให้แก่สภากาชาดไทย โดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม ดังนี้พินัยกรรมฉบับนี้มีผลอย่างไร

(1) มีผลเป็นโฆษะ	(2) มีผลเป็นโฆษียะ
(3) มีผลสมบูรณ์	(4) มีผลไม่สมบูรณ์

- ข้อ 24. โดยหลักทั่วไป ผู้ที่มีสิทธิกล่าวอ้างความเสียหายแก่แห่งโมฆกรรม คือ
- (1) ใครก็ได้
 - (2) เฉพาะคู่กรณีแห่งนิติกรรมเท่านั้น
 - (3) เฉพาะคู่กรณีที่เสียเปรียบเท่านั้น
 - (4) บุคคลที่มีส่วนได้เสียคนหนึ่งคนใดก็ได้
- ข้อ 25. ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์จะต้องให้ความยินยอมในเวลาใดต่อนิติกรรมที่ผู้เยาว์
ก่อตั้งโดยไม่ได้รับอนุญาต จึงจะถือว่าเป็นการให้ความยินยอม
- (1) ต้องให้ความยินยอมก่อนที่ผู้เยาว์แสดงเจตนาทำนิติกรรมนั้นเท่านั้น
 - (2) ต้องให้ความยินยอมภายหลังที่ผู้เยาว์แสดงเจตนาทำนิติกรรมนั้นเท่านั้น
 - (3) ต้องให้ความยินยอมก่อนหรือขณะที่ผู้เยาว์แสดงเจตนาทำนิติกรรมนั้นก็ได้
 - (4) ต้องให้ความยินยอมก่อนหรือภายหลังที่ผู้เยาว์แสดงเจตนาทำนิติกรรมนั้นก็ได้
- ข้อ 26. ลักษณะของนิติกรรมที่เป็นโมฆะ คือ
- (1) เป็นนิติกรรมที่สร้างขึ้นแล้วไม่มีผลผูกพันกันได้ตามกฎหมาย
 - (2) อาจถูกบอกล้าง ทำให้นิติกรรมสมบูรณ์มาแต่เริ่มแรก
 - (3) ต้องบอกล้างภายใน 1 ปี แต่ไม่เกิน 10 ปี นับแต่รู้เหตุแห่งโมฆะกรรมนั้น
 - (4) อาจให้สัตยาบัน ทำให้นิติกรรมสมบูรณ์มาแต่เริ่มแรก
- ข้อ 27. ก. ทราบว่า ข. ทำงานก่อสร้าง ก. ต้องการช่างปูนเพื่อทำรั้วรอบบ้าน จึงตกลงทำสัญญา
จ้าง ข. หลังจากนั้น ก. จึงทราบว่า ข. เป็นช่างไม้ไม่ถนัดในการทำปูนเลย ดังนี้ สัญญา
จ้างดังกล่าวมีผลเป็นอย่างไร
- (1) โมฆะ
 - (2) โมฆะ
 - (3) สมบูรณ์
 - (4) ไม่สมบูรณ์
- ข้อ 28. ก. นำนาฬิกาซื้บทองไปจำหน่ายไว้กับ ข. โดยหลอก ข. ว่าเป็นนาฬิกาทองคำแท้ ข.
ตรวจสอบแล้วก็รู้ว่าเป็นทองซื้บ แต่ก็ทำเป็นไม่รู้ และรับจำหน่ายไว้ เพราะเห็นว่าเป็นของ
เก่าแก่หายาก ดังนี้ การจำหน่ายนาฬิกาของ ก. มีผลเป็นอย่างไร
- (1) โมฆะ
 - (2) โมฆะ
 - (3) สมบูรณ์
 - (4) ไม่สมบูรณ์

- ข้อ 29. คู่กรณีฝ่ายหนึ่งได้ใช้กลฉ้อฉลเพียงเพื่อเหตุที่จะเอาเปรียบคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งในการทำนิติกรรม ทำให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งนั้นต้องรับข้อกำหนดอันหนักยิ่งกว่าปกติ จะมีผลต่อนิติกรรมนั้นอย่างไร
- (1) นิติกรรมนั้นเป็นโมฆะ ฝ่ายที่เสียเปรียบเรียกค่าสินไหมทดแทนได้
 - (2) นิติกรรมนั้นเป็นโมฆียะ ฝ่ายที่เสียเปรียบเรียกค่าสินไหมทดแทนได้
 - (3) นิติกรรมนั้นไม่เป็นโมฆียะ ฝ่ายที่เสียเปรียบเรียกค่าสินไหมทดแทนไม่ได้
 - (4) นิติกรรมนั้นไม่เป็นโมฆียะ ฝ่ายที่เสียเปรียบเรียกค่าสินไหมทดแทนได้
- ข้อ 30. ก. กู้เงิน ข. ไป แต่ไม่ได้ทำเป็นหนังสือกันไว้เป็นหลักฐาน ก. จึงแก้งขอผลัดชำระหนี้เงินนั้นมาตลอด ข. จึงข่มขู่ ก. ว่า ถ้า ก. ไม่ทำหนังสือรับสภาพหนี้ ข. จะฟ้องร้องขอขบวนศาลเป็นที่พึ่ง เพื่อเรียกเอาเงินกู้กลับคืน ก. กลัวจึงทำหนังสือรับสภาพหนี้ให้ข. เช่นนี้หนังสือรับสภาพหนี้ดังกล่าวมีผลตามกฎหมายประการใด
- (1) เป็นโมฆียะ เพราะถือว่า ก. ถูก ข. ข่มขู่
 - (2) เป็นโมฆะ เพราะถือว่า ก. ถูก ข. ข่มขู่
 - (3) สมบูรณ์ เพราะไม่ถือว่า ข. ข่มขู่ ก.
 - (4) ใช้บังคับไม่ได้ เพราะมิได้ทำขึ้นในขณะที่กู้เงิน
- ข้อ 31. นิติกรรมที่เกิดจากการฉ้อฉลโดยบุคคลภายนอก นิติกรรมนั้นจะเป็นโมฆียะต่อเมื่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง
- (1) ได้รู้กลฉ้อฉลนั้น
 - (2) ไม่รู้กลฉ้อฉลนั้น
 - (3) ไม่รู้หรือไม่ควรจะได้รู้กลฉ้อฉลนั้น
 - (4) ได้รู้หรือควรจะได้รู้กลฉ้อฉลนั้น
- ข้อ 32. นิติกรรมที่เกิดจากการที่คู่กรณีต่างใช้กลฉ้อฉลทั้ง 2 ฝ่าย นิติกรรมนั้นจะมีผลเป็นอย่างไร
- (1) คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งย่อมจะยกกลฉ้อฉลขึ้นมาอ้างได้
 - (2) คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งย่อมจะยกกลฉ้อฉลขึ้นมาอ้างไม่ได้
 - (3) คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต่างเรียกค่าสินไหมทดแทนจากอีกฝ่ายหนึ่งได้
 - (4) คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะยกกลฉ้อฉลขึ้นมาอ้างไม่ได้ ถ้าเสียหายก็เรียกค่าสินไหมทดแทนไม่ได้

- ข้อ 33. ข้อใดมีไว้ลักษณะของการข่มขู่ ซึ่งมีผลให้นิติกรรมนั้นเป็นโมฆียะ
- (1) ต้องถึงขนาดจงใจให้ผู้ถูกข่มขู่ต้องกลัว
 - (2) ภัยที่ขู่จะเกิดแก่ผู้ถูกข่มขู่
 - (3) เป็นภัยที่ใกล้จะถึง
 - (4) ภัยนั้นจะต้องร้ายแรงน้อยกว่าหรือเท่ากับการที่ถูกขู่
- ข้อ 34. ผู้ใดที่ไม่มีสิทธิบอกล้างและให้สัตยาบันแก่นิติกรรมที่เป็นโมฆียะ
- (1) ผู้บกพร่องความสามารถ
 - (2) ทายาทของผู้บกพร่องความสามารถ
 - (3) ผู้คุ้มครองประโยชน์ของผู้ไร้ความสามารถ
 - (4) ทายาทของผู้คุ้มครองประโยชน์ของผู้ไร้ความสามารถ
- ข้อ 35. ก. ใช้กลฉ้อฉลหลอกลวงขายรถยนต์ให้ ข. โดยโกหกว่า รถยนต์ของตนอยู่ในสภาพดีเยี่ยมไม่เคยชนหรือถูกชนกับรถคันอื่น หรือไม่เคยพลิกคว่ำเลย ข. หลงเชื่อจึงรับซื้อไว้ ข. ใช้รถยนต์ได้ 9 ปี 10 เดือน จึงทราบความจริงว่ารถคันดังกล่าวเคยถูกชนยับเยินมาแล้ว และคนขับเสียชีวิต ด้วยความกลัว ข. จึงอยากจะบอกล้างโมฆียะกรรมนี้ให้ท่านแนะนำว่า ข. จะมีเวลาบอกล้างฯ อีกนานเท่าใด จึงจะหมดสิทธิบอกล้างฯ
- (1) 2 เดือน
 - (2) 1 ปี
 - (3) 9 ปี 2 เดือน
 - (4) 10 ปี
- ข้อ 36. ก. ใช้ปืนขู่จะยิง ข. หากไม่ลงลายมือชื่อส่งจ่ายเช็คเงินสดจำนวน 1 แสนบาท ด้วยความกลัว ข. จึงลงลายมือชื่อส่งจ่ายเช็คจำนวนเงินดังกล่าวให้ผู้ถือ (ก) ดังนี้ ให้อวินิจฉัยว่าการส่งจ่ายเช็คนั้นมีผลเป็นอย่างไร
- (1) สมบูรณ์
 - (2) ไม่สมบูรณ์
 - (3) โหมะ
 - (4) โมฆียะ
- ข้อ 37. ก. กู้เงินกับลายมือชื่อ (ลายเซ็น) ของ ข. ดี ก. ได้ใช้กำลังบังคับจับมือ ข. ให้ลงลายมือชื่อเซ็นส่งจ่ายเช็คเงินสดจ่ายให้ผู้ถือ จำนวน 2 แสนบาท โดยที่ ข. ไม่สามารถจะขัดขืนได้เลย ดังนี้ ให้อวินิจฉัยว่าการส่งจ่ายเช็คนั้นมีผลเป็นอย่างไร
- (1) สมบูรณ์ นิติกรรมการออกเช็คเกิดแล้ว
 - (2) ไม่สมบูรณ์ นิติกรรมการออกเช็คไม่เกิดขึ้นเลย

- (3) สมบูรณ์เช่น (1) แต่อีกฝ่ายหนึ่งบอกล้างได้
- (4) ไม่สมบูรณ์ตาม (2) เพราะเช็คนั้นขาดรายการสำคัญ

ข้อ 38. ข้อใดเป็นนิติกรรม

- (1) การชำระหนี้
- (2) การแสดงเจตนาสละมรดก
- (3) การแต่งตั้งทนายความ
- (4) ถูกทุกข้อ

ข้อ 39. ข้อใดไม่เป็นนิติกรรม

- (1) การจดทะเบียนนิติกรรมซื้อขายที่ดิน, การฟ้องคดีแพ่ง
- (2) การรับรองลายพิมพ์นิ้วมือ
- (3) การแจ้งความ (ร้องทุกข์) ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ
- (4) ถูกทุกข้อ

ข้อ 40. นิติกรรมใดมีวัตถุประสงค์ที่ประสงค์เป็นการขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน นิติกรรมนั้นมีผลเป็นอย่างไร

- (1) โหมะ
- (2) โมฆียะ
- (3) สมบูรณ์
- (4) ไม่สมบูรณ์

ข้อ 41. นิติกรรมใดมีวัตถุประสงค์ที่ประสงค์เป็นการผิดแผกแตกต่างกับบทบัญญัติของกฎหมาย ถ้ากฎหมายนั้นมีใช้กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน นิติกรรมนั้นมีผลเป็นอย่างไร

- (1) โหมะ
- (2) โมฆียะ
- (3) หาดกเป็นโหมะเพราะเหตุเพียงเท่านี้ไม่
- (4) ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีอีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้

ข้อ 42. กฎหมายกำหนดแบบของนิติกรรมไว้กี่แบบ อะไรบ้าง

- (1) 1 แบบ คือ การทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่
- (2) 2 แบบ คือ การจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่, การทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่
- (3) 3 แบบ คือ การทำเป็นหนังสือ, การจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่, การทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

- (4) 4 แบบ คือ การส่งมอบทรัพย์สิน, การทำเป็นหนังสือ, การจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่, การทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่
- ข้อ 43. การทำนิติกรรมใดหากไม่ทำให้ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายกำหนดไว้ มีผลตามกฎหมายอย่างไร
- (1) โฆษะ
 - (2) โฆษียะ
 - (3) ไม่บริบูรณ์หรือไม่สมบูรณ์
 - (4) โฆษะ, ไม่บริบูรณ์หรือไม่สมบูรณ์แล้วแต่กรณี
- ข้อ 44. การใดเป็นการผิดแผกแตกต่างกับบทบัญญัติของกฎหมาย ถ้ากฎหมายนั้นเป็นกฎหมายอันเกี่ยวกับ ความสงบเรียบร้อยของประชาชน การนั้น
- (1) ยังใช้บังคับได้
 - (2) ใช้บังคับมิได้
 - (3) เป็นโฆษียะ
 - (4) หาเสื่อมเสียไปเพราะเหตุนี้ไม่
- ข้อ 45. ข้อความว่า “ความสงบเรียบร้อยของประชาชน” ตามความในมาตรา 113 หมายความว่าถึง
- (1) ทักษะในด้านจริยธรรมของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น
 - (2) ทักษะในด้านจริยธรรมหรือความปลอดภัยของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น
 - (3) ประโยชน์ในด้านความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ
 - (4) ถูกทุกข้อ
- ข้อ 46. คำว่า “การอันพ้นวิสัย” ตามความในมาตรา 113 หมายความว่าถึง
- (1) การใด ๆ ที่มุ่งถึงสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยเฉพาะและสิ่งนั้นมีตัวตนอยู่ในขณะทำกิจการนั้น
 - (2) การใด ๆ ที่มุ่งถึงสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยเฉพาะ และสิ่งนั้นไม่มีตัวตนอยู่ในขณะทำกิจการนั้น
 - (3) การใด ๆ ที่ไม่สามารถจะทำได้โดยธรรมชาติ
 - (4) การใด ๆ อันจะเกิดขึ้นก็ดี จะให้ผลพิบัติก็ดี ไม่มีใครจะอาจป้องกันได้ แม้ทั้งบุคคลผู้ต้องประสพหรือใกล้จะต้องประสพเหตุนั้นจะได้จัดการระมัดระวังตามสมควรอันพึงคาดหมายได้จากบุคคลในฐานะเช่นนั้น

- ข้อ 47. นิติกรรมข้อใดที่ถือว่าไม่ขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
- (1) ชายทำสัญญาจะให้ทรัพย์สินแก่หญิงอื่นหากยินยอมเป็นภรรยา
 - (2) ก. จ้าง ข. ไปทำร้าย ค.
 - (3) ก. มีความผิดคืออาญาแผ่นดินทำสัญญาจะให้เงิน ข. ผู้เสียหาย เป็นการตอบแทน ถ้า ข. ไม่แจ้งความดำเนินคดี
 - (4) ก. ทนายความทำสัญญากับลูกความว่า แพ้ไม่เอาค่าจ้าง ถ้าชนะจึงจะเอาค่าจ้าง
- ข้อ 48. การแสดงเจตนาโดยในใจจริงมิได้มีเจตนาเข้าสู่กพันตามที่ได้แสดงออกมา ดังนี้ การแสดงเจตนา นั้น มีผลตามกฎหมายอย่างไร
- (1) ตกเป็นโมฆะ
 - (2) ตกเป็นโมฆียะ
 - (3) หาเป็นเหตุทำให้การแสดงเจตนา นั้นตกเป็นโมฆะไม่
 - (4) หาเป็นเหตุทำให้การแสดงเจตนา นั้นตกเป็นโมฆียะไม่
- ข้อ 49. การแสดงเจตนาลวงโดยสมรู้กับคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ดังนี้ การแสดงเจตนา นั้นมีผลตามกฎหมายอย่างไร
- (1) ตกเป็นโมฆะ
 - (2) ตกเป็นโมฆียะ
 - (3) หาเป็นเหตุทำให้การแสดงเจตนา นั้นตกเป็นโมฆะไม่
 - (4) หาเป็นเหตุทำให้การแสดงเจตนา นั้นตกเป็นโมฆียะไม่
- ข้อ 50. การแสดงเจตนาลวงโดยสมรู้กับคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง กฎหมายห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกซึ่ง
- (1) ต้องเสียหายจากการแสดงเจตนาลวงนั้น
 - (2) กระทำการโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน
 - (3) กระทำการโดยสุจริตและไม่รู้ถึงการแสดงเจตนาลวงนั้น
 - (4) กระทำการโดยสุจริตและต้องเสียหายเนื่องจากการแสดงเจตนาลวงนั้น
- ข้อ 51. การแสดงเจตนาทำนิติกรรมโดยในใจจริงผู้แสดงเจตนา นั้นมิได้มีเจตนาให้ตนต้องผูกพันตามที่ตนได้แสดงออกมา แต่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้ถึงเจตนาอันซ่อนอยู่ในใจ

ของผู้แสดงเจตนา นั้น ดังนี้ การแสดงเจตนา นั้นจะมีผลตามกฎหมายอย่างไร

- (1) เป็นโมฆะ (2) เป็นโมฆียะ
(3) เป็นอันสมบูรณ์ (4) เป็นอันไม่สมบูรณ์

ข้อ 52. ก. แสดงเจตนาให้แหวนเพชรแก่ ข. แต่ในใจจริง ก. ต้องการขายแหวนนั้นให้ ข.
ข. เองก็รู้ถึงเจตนาของ ก. ว่าต้องการขายมิใช่ให้ ดังนี้ การแสดงเจตนาของ ก. มีผล
อย่างไร

- (1) เป็นโมฆะ (2) เป็นโมฆียะ
(3) เป็นอันสมบูรณ์ (4) เป็นอันไม่สมบูรณ์

ข้อ 53. การแสดงเจตนาหลงโดยสมรู้กับคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ในระหว่างผู้แสดงเจตนาที่สมรู้
ด้วยกันนั้น การแสดงเจตนา นั้นมีผลตามกฎหมายอย่างไร

- (1) เป็นโมฆะ (2) เป็นโมฆียะ
(3) เป็นอันสมบูรณ์ (4) เป็นอันไม่สมบูรณ์

ข้อ 54. การแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในข้อใดต่อไปนี้ มีผลทำให้นิติกรรมเป็นโมฆะ

- (1) การแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในสาเหตุชักจูงใจให้ทำนิติกรรม
(2) การแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดเนื่องจากถูกกลลวง
(3) การแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม
(4) การแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติย่อม
นับว่าเป็นสาระสำคัญ

ข้อ 55. นิติกรรมที่เป็นโมฆะ มีลักษณะอย่างไร

- (1) เป็นนิติกรรมที่ทำขึ้นแล้วเสียเปล่าไป
(2) เป็นนิติกรรมที่ไม่มีผลบังคับตามกฎหมายได้
(3) เป็นนิติกรรมที่ไม่อาจให้สัตยาบันได้
(4) ถูกทุกข้อ

ข้อ 56. ถ้าส่วนหนึ่งส่วนใดของนิติกรรมเป็นโมฆะ แต่พึงสันนิษฐานได้โดยพฤติการณ์แห่งกรณี
ว่าคู่กรณีได้เจตนาจะให้ส่วนที่สมบูรณ์แยกออกจากส่วนที่ไม่สมบูรณ์ได้ ดังนี้นิติกรรม
นั้นจะมีผลตามกฎหมายอย่างไร

- (1) นิติกรรมนั้นย่อมตกเป็นโมฆะทั้งหมด

- (2) นิติกรรมนั้นย่อมตกเป็นโมฆะเฉพาะส่วนนั้น
- (3) นิติกรรมนั้นย่อมสมบูรณ์ทั้งหมด
- (4) นิติกรรมนั้นย่อมไม่สมบูรณ์ทั้งหมด

ข้อ 57. การแสดงเจตนาในข้อใด ท่านว่าเป็นโมฆะ

- (1) สำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลซึ่งตามปกตินับว่าเป็นสาระสำคัญ
- (2) สำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินซึ่งตามปกตินับว่าเป็นสาระสำคัญ
- (3) สำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม
- (4) ถูกทุกข้อ

ข้อ 58. การใดเป็นโมฆกรรม แต่เข้าแบบเป็นนิติกรรมอย่างอื่น โมฆกรรมนั้นท่านว่าย่อมเป็นอันสมบูรณ์โดยฐาน เป็นนิติกรรมอย่างอื่นนั้นหากเป็นที่พึงสันนิษฐานได้ว่า ถ้าเดิมที่คู่กรณีได้รู้ว่าการตามงานนั้นไม่สมบูรณ์ก็คงจะตั้งใจให้สมบูรณ์เป็นอย่างหลังนี้ นิติกรรมอย่างอื่นนั้นหมายความว่า

- (1) นิติกรรมเป็นอันสมบูรณ์โดยฐานเป็นนิติกรรมอย่างแรก
- (2) นิติกรรมเป็นอันสมบูรณ์โดยฐานเป็นนิติกรรมอย่างหลัง
- (3) นิติกรรมเป็นอันไม่สมบูรณ์โดยฐานเป็นนิติกรรมอย่างหลัง
- (4) นิติกรรมเป็นอันสมบูรณ์โดยฐานเป็นนิติกรรมอย่างแรกหรืออย่างหลังก็ได้

ข้อ 59. การแสดงเจตนาในข้อใด ท่านว่าเป็นโมฆียะ

- (1) การแสดงเจตนาลวงด้วยสมรู้กับคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง
- (2) การแสดงเจตนาด้วยสำคัญผิดในลักษณะแห่งนิติกรรม
- (3) การแสดงเจตนาอันได้มาเพราะกลฉ้อฉล หรือข่มขู่
- (4) ถูกทุกข้อ

ข้อ 60. นิติกรรมที่สร้างขึ้นโดยบุคคลวิกลจริตซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถแล้ว จะมีผลตามกฎหมายอย่างไร

- (1) เป็นโมฆียะเสมอ
- (2) เป็นโมฆียะ หากพิสูจน์ได้ว่านิติกรรมนั้นได้ถูกทำในเวลาซึ่งผู้ทำเป็นบุคคลวิกลจริต
- (3) เป็นโมฆียะ หากพิสูจน์ได้ว่านิติกรรมนั้นได้ถูกทำในเวลาซึ่งผู้ทำเป็นบุคคลวิกล

จริตและคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ควรจะรู้ว่าผู้ทำเป็นบุคคลวิกลจริต

- (4) เป็นโมฆียะ หากพิสูจน์ได้ว่านิติกรรมนั้นได้ถูกทำในเวลาซึ่งผู้ทำเป็นบุคคลวิกลจริต และคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้แล้วว่าผู้ทำเป็นบุคคลวิกลจริต

ข้อ 61. คนเสมือนไร้ความสามารถทำนิติกรรมด้วยตนเองโดยลำพัง นิติกรรมนั้นจะมีผลตามกฎหมายอย่างไร

- (1) เป็นโมฆะ (2) เป็นโมฆียะ
(3) สมบูรณ์ (4) ไม่สมบูรณ์

ข้อ 62. ถ้าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้แสดงเจตนาเพราะกลล้อลของบุคคลภายนอก นิติกรรมนั้นจะมีผลอย่างไร

- (1) เป็นโมฆียะเสมอ
(2) เป็นโมฆียะต่อเมื่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งไม่รู้ถึงกลล้อลนั้น
(3) เป็นโมฆียะต่อเมื่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้หรือควรจะรู้ถึงกลล้อลนั้น
(4) เป็นโมฆียะต่อเมื่อบุคคลภายนอกรู้ว่าตนทำกลล้อลเช่นนั้น

ข้อ 63. การที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งได้ใช้กลล้อลเพื่อเหตุในการทำนิติกรรมอย่างหนึ่ง ดังนี้ คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะมีสิทธิอย่างไรบ้าง

- (1) บอกล้างได้ และเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนได้อีกด้วย
(2) บอกล้างหรือเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนก็ได้แล้วแต่จะเลือก
(3) บอกล้างได้อย่างเดียว
(4) เรียกเอาค่าสินไหมทดแทนได้อย่างเดียว

ข้อ 64. ก. นำเทวรูปหล่อใหม่มาขายให้ ข. โดยบอกว่าเป็นเทวรูปโบราณที่เก่าแก่หายาก ข. หลงเชื่อจึงตกลงซื้อเทวรูปนั้นไว้ในราคา 50,000 บาท ดังนี้ นิติกรรมในรูปซื้อขายเทวรูปนั้นมีผลเป็นอย่างไร

- (1) เป็นโมฆะ (2) เป็นโมฆียะ
(3) เป็นอันสมบูรณ์ (4) เป็นอันไม่สมบูรณ์

ข้อ 65. กรณีตามอุทาหรณ์ในข้อ 64 หาก ข. ตรวจสอบแล้วเห็นว่าเป็นเทวรูปหล่อใหม่มิได้หลงเชื่อตามคำบอกกล่าวของ ก. แต่ ข. เห็นว่าเทวรูปนั้นมีความงดงามเปรียบพร้อมด้วยศิลปกรรมที่หาดูได้ยากจึงตกลงซื้อเทวรูปนั้นไว้ในราคาดังกล่าว ดังนี้ นิติกรรมในรูป

ข้อ 65. ข้อขยายเทวรูปดังกล่าวมีผลเป็นอย่างไร

- (1) เป็นโมฆะ (2) เป็นโมฆียะ
(3) เป็นอันสมบูรณ์ (4) เป็นอันไม่สมบูรณ์

ข้อ 66. ถ้าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้แสดงเจตนาเพราะการข่มขู่ของบุคคลภายนอก นิติกรรมนั้นจะมีผลอย่างไร

- (1) เป็นโมฆียะเสมอ
(2) เป็นโมฆียะต่อเมื่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งไม่รู้ถึงการข่มขู่
(3) เป็นโมฆียะต่อเมื่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้หรือควรจะได้รู้ถึงการข่มขู่
(4) เป็นโมฆียะต่อเมื่อบุคคลภายนอกรู้ว่าตนทำการข่มขู่

ข้อ 67. การข่มขู่....จะต้องเป็นอันถึงขนาด ตามมาตรา 126 หมายความว่า

- (1) ร้ายแรงถึงขนาดที่จะทำให้ผู้ถูกข่มขู่มีผลต้องกลัว
(2) เป็นภัยอันใกล้จะถึง
(3) ร้ายแรงอย่างน้อยเท่ากับที่จะพึงกลัวต่อการอันเขากระโรชกเอานั้น
(4) ถูกทุกข้อ

ข้อ 68. ก. เจ้าหนี้ บอก ข. ลูกหนี้ว่า ถ้าไม่ชำระหนี้ภายในกำหนด ก. จะฟ้อง ข. ต่อศาล ด้วยความกลัว ข. จึงชำระหนี้ให้ ก. ดังนี้ การกระทำของ ก. และ ข. มีผลตามกฎหมายอย่างไร

- (1) โมฆะ (2) โมฆียะ
(3) สมบูรณ์ (4) ไม่สมบูรณ์

ข้อ 69. ถ้านิติกรรมอันหนึ่งถูกทำขึ้นด้วยเจตนาจะอำพรางนิติกรรมอีกอันหนึ่ง หากมีบุคคลภายนอกคนหนึ่งเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย จะบังคับให้ตามนิติกรรมอันใด

- (1) นิติกรรมที่ถูกอำพราง
(2) นิติกรรมเปิดเผย
(3) นิติกรรมอันใดอันหนึ่งแล้วแต่คู่กรณีแห่งนิติกรรมจะตกลงกัน
(4) นิติกรรมอันใดอันหนึ่งแล้วแต่บุคคลภายนอกจะเลือก

ข้อ 70. การแสดงเจตนาทำนิติกรรมโดยสำคัญผิดในลักษณะของนิติกรรม เนื่องจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของบุคคลผู้แสดงเจตนา การแสดงเจตนาอันนั้นมีผลตาม

กฎหมายอย่างไร

- (1) เป็นโมฆะ
- (2) เป็นโมฆียะ
- (3) สมบูรณ์ หาเสื่อมเสียไปเพราะเหตุนี้ไม่
- (4) ผู้แสดงเจตนาจะอ้างความไม่สมบูรณ์ของการแสดงเจตนา นั้นมาใช้เป็นประโยชน์แก่ตนหาได้ไม่

ข้อ 71. การแสดงเจตนาทำนิติกรรมโดยสำคัญผิดในบุคคลซึ่งเป็นผู้กรณีแห่งนิติกรรม เนื่องจากความประมาทเลินเล่ออย่างธรรมดาของบุคคลผู้แสดงเจตนา การแสดงเจตนา นั้นจะมีผลตามกฎหมายอย่างไร

- (1) เป็นโมฆะ
- (2) เป็นโมฆียะ
- (3) สมบูรณ์ หาเสื่อมเสียไปเพราะเหตุนี้ไม่
- (4) ผู้แสดงเจตนาจะอ้างความไม่สมบูรณ์ของการแสดงเจตนา นั้นมาใช้เป็นประโยชน์แก่ตนหาได้ไม่

ข้อ 72. ก. ทำงานอยู่ในกระทรวงต่างประเทศ สำคัญผิดว่าตนเองจะได้ไปทำงานที่สถานทูตไทยในต่างประเทศเร็ว ๆ นี้ จึงขายที่ดินสวนของคนให้แก่ ข. ในราคาถูก ภายหลังปรากฏว่า ก. มิได้ไปทำงานในต่างประเทศ ดังนี้ สัญญาซื้อขายที่ดินสวนของ ก. มีผลตามกฎหมายอย่างไร

- (1) เป็นโมฆะ เพราะ ก. สำคัญผิด
- (2) เป็นโมฆียะ เพราะ ก. สำคัญผิด
- (3) สมบูรณ์ หาเสื่อมเสียไปเพราะเหตุนี้ไม่
- (4) ไม่สมบูรณ์ ก. ขอเพิ่มราคาที่ดินสวนได้อีก

ข้อ 73. การแสดงเจตนาบอกล้างโมฆียกรรม ต้องกระทำโดย

- (1) ชัดแจ้ง
- (2) ปริยาย
- (3) ทำเป็นหนังสือเท่านั้น
- (4) ชัดแจ้งหรือโดยปริยายก็ได้

ข้อ 74. ก. ต้องการเหล็กไหลไว้ประจำตัว ข. จึงนำก้อนหินชนิดหนึ่งซึ่งมีลักษณะคล้ายกันกับเหล็กไหลมาหลอกขายให้ ก. โดยบอกว่าเป็นเหล็กไหล ก. หลงเชื่อจึงซื้อก้อนหิน

นั้นไว้ ดังนี้ ให้วินิจฉัยว่า การซื้อขายก่อนหिनนั้นมีผลอย่างไร

- (1) มีผลเป็นโมฆะ
- (2) มีผลเป็นโมฆียะ
- (3) มีผลสมบูรณ์ เพราะเป็นความประมาทของ ก. เอง
- (4) มีผลไม่สมบูรณ์ เพราะ ข. ใช้กลฉ้อฉล

ข้อ 75. กรณีอุทธรณ์ในข้อ 74 ถ้าการซื้อขายก่อนหिनนั้นเป็นโมฆียะ ใครจะเป็นผู้มีสิทธิบอกล้างการซื้อขายระหว่าง ก. และ ข.

- (1) เฉพาะ ก. เท่านั้น
- (2) ก. และหรือทายาทของ ก.
- (3) เฉพาะ ข. เท่านั้น
- (4) ทั้ง ก. และ ข.

ข้อ 76. ข้อใดไม่ถูกต้องตามหลักกฎหมายในเรื่องโมฆียกรรม

- (1) โมฆียกรรม เมื่อถูกบอกล้างแล้ว ให้ถือว่าเป็นโมฆะมาแต่เริ่มแรก
- (2) โมฆียกรรม เป็นนิติกรรมที่มีผลในกฎหมายผูกพันกันได้ แต่อาจถูกบอกล้างหรือได้รับสัตยาบันได้
- (3) โมฆียกรรมนั้น ผู้มีส่วนได้เสียคนหนึ่งคนใดก็อาจบอกล้างได้
- (4) โมฆียกรรมนั้น ถ้าบุคคลใดได้รู้หรือควรจะได้รู้ว่าเป็นโมฆียะ เมื่อบอกล้างแล้ว ให้ถือว่าบุคคลนั้นได้รู้ว่าการนั้นไม่สมบูรณ์

ข้อ 77. นิติกรรมที่เป็นโมฆียะ ท่านห้ามมิให้บอกล้างเมื่อพ้นเวลา

- (1) หนึ่งปีนับแต่เมื่อรู้เรื่องโมฆียกรรมนั้น (อาจให้สัตยาบันได้)
- (2) สิบปีนับแต่เมื่อรู้เรื่องโมฆียกรรมนั้น
- (3) หนึ่งปีนับแต่เมื่อได้ทำโมฆียกรรมนั้น
- (4) สิบปีนับแต่เวลาที่อาจให้สัตยาบันได้

ข้อ 78. โมฆียกรรมนั้น เมื่อได้ถูกบอกล้างแล้ว ท่านให้ถือว่า

- (1) เป็นโมฆะนับตั้งแต่วันบอกล้าง
- (2) เป็นโมฆะนับตั้งแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือมีคำสั่ง
- (3) เป็นโมฆะนับตั้งแต่วันที่ทำนิติกรรมนั้น
- (4) เป็นโมฆะนับตั้งแต่วันที่คู่กรณีตกลงกัน

ข้อ 79. ก. ได้เสนอขายแจกันลายครามอย่างดีแก่แก่หายากให้แก่ ข. 1 คู่ ราคา 50,000 บาท

หลังจาก ข. ตอบตกลงรับซื้อแล้ว จึงไปดูของ ปรากฏว่าแจกันใบหนึ่งได้แตกเสียแล้ว โดยที่ ก. ก็ไม่ทราบมาก่อน ดังนั้น การซื้อขายแจกันระหว่าง ก. และ ข. มีผลตามกฎหมายอย่างไร

- (1) เป็นโมฆะทั้งหมด
- (2) สมบูรณ์ไม่เป็นโมฆะเพราะ ก. มิได้ทำแตก
- (3) เป็นโมฆะบางส่วน กล่าวคือเป็นโมฆะเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับแจกันใบที่แตก
- (4) สมบูรณ์ใช้บังคับได้สุดแล้วแต่ ก - ข จะตกลงกัน

ข้อ 80. ก. ใช้ปืนขู่ ข. ให้ลงลายมือชื่อในสัญญาขายแจกันลายครามของโบราณซึ่งเป็นของ ข. เองให้แก่ ก. ด้วยความกลัว ข. จึงลงลายมือชื่อในสัญญาขายแจกันให้แก่ ก. แล้ว ก. ได้นำแจกันนั้นไปให้ ค. ค. ได้ชำระเงินค่าแจกันนั้น โดยฝาก ก. ไปให้ ข. โดยที่ ค. ไม่ทราบเรื่องการข่มขู่ นั้นเลย ดังนั้น การขายแจกันของ ข. มีผลเป็นอย่างไร

- (1) เป็นโมฆะ
- (2) เป็นโมฆียะ
- (3) สมบูรณ์ ไม่เสื่อมเสียไปเพราะเหตุข่มขู่
- (4) ไม่สมบูรณ์

ข้อ 81. ก. ใช้ปืนขู่ ข. ให้ลงลายมือชื่อในเช็ค สั่งจ่ายเช็ค 1 ฉบับ จำนวนเงิน 100,000 บาท ให้แก่ผู้ถือ ด้วยความกลัว ข. จึงลงลายมือชื่อสั่งจ่ายเช็ค จำนวนเงินดังกล่าว ก. รีบนำเช็คนั้นไปชำระหนี้ ค. (เจ้าหนี้ของ ก.) โดยที่ ค. ไม่ทราบเรื่องการข่มขู่ นั้นเลย ดังนั้น การสั่งจ่ายเช็คของ ข. มีผลต่อ ค. อย่างไร

(1) เป็นโมฆะ	(2) เป็นโมฆียะ
(3) สมบูรณ์	(4) ไม่สมบูรณ์

ข้อ 82. ความสำคัญผิดในข้อใดต่อไปนี้เป็นเหตุให้นิติกรรมตกเป็นโมฆียะ

- (1) ความสำคัญผิดในลักษณะของนิติกรรมซึ่งตามปกติย่อมนับว่าเป็นสาระสำคัญ
- (2) ความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลซึ่งตามปกติย่อมนับว่าเป็นสาระสำคัญ
- (3) ความสำคัญผิดในตัวบุคคลผู้เป็นคู่กรณีแห่งนิติกรรม
- (4) ความสำคัญผิดในวัตถุแห่งนิติกรรมซึ่งตามปกติย่อมนับว่าเป็นสาระสำคัญ

- ข้อ 83. ความสำคัญผิดในข้อใดต่อไปนี้เป็นเหตุให้นิติกรรมตกเป็นโมฆะ
- (1) ความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลซึ่งตามปกติย่อมนับว่าเป็นสาระสำคัญ
 - (2) ความสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินซึ่งตามปกติย่อมนับว่าเป็นสาระสำคัญ
 - (3) ความสำคัญผิดในวัตถุประสงค์แห่งนิติกรรม
 - (4) ไม่มีคำตอบที่ถูกต้อง
- ข้อ 84. เมื่อนิติกรรมใดตกเป็นโมฆะ จะต้องนำหลักกฎหมายข้อใดมาใช้บังคับ
- (1) สัญญาต่างตอบแทน
 - (2) การเลิกสัญญา
 - (3) ลาภมิควรได้
 - (4) หนี้
- ข้อ 85. ก. ได้รับอนุญาตให้มีอาวูรป็น ก. ต้องการยิง ข. จึงไปที่ร้านขายปืนของ ค. ขอซื้อปืน 1 กระบอก โดยที่ ค. ไม่รู้ว่า ก. จะนำปืนนั้นไปยิง ข. ค. จึงขายปืนให้ ก. ไป ดังนี้ การซื้อขายปืนระหว่าง ก. และ ค. มีผลเป็นอย่างไร
- (1) เป็นโมฆะ
 - (2) เป็นโมฆียะ
 - (3) สมบูรณ์
 - (4) ไม่สมบูรณ์
- ข้อ 86. กรณีตามอุทาหรณ์ในข้อ 85 หาก ค. ทราบความต้องการในการซื้อปืนของ ก. ยังยินดีขายให้ ก. ไป ดังนี้ การซื้อขายปืนระหว่าง ก. และ ค. มีผลอย่างไร
- (1) เป็นโมฆะ
 - (2) เป็นโมฆียะ
 - (3) สมบูรณ์
 - (4) ไม่สมบูรณ์
- ข้อ 87. นิติกรรมอันบุคคลวิกลจริตซึ่งศาลยังมิได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถทำลงในขณะ จริตวิกล โดยคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งไม่รู้ว่าผู้ทำเป็นคนวิกลจริต ดังนี้ จะมีผลตามกฎหมายอย่างไร
- (1) เป็นโมฆะ
 - (2) เป็นโมฆียะ
 - (3) สมบูรณ์ใช้บังคับได้
 - (4) ไม่สมบูรณ์ ใช้บังคับไม่ได้เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าไม่รู้จริง ๆ
- ข้อ 88. นิติกรรมอันบุคคลวิกลจริตซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถทำลงโดยได้รับความยินยอมจากผู้อนุบาล ดังนี้ จะมีผลตามกฎหมายอย่างไร
- (1) เป็นโมฆะ
 - (2) เป็นโมฆียะ

(3) สมบูรณ์

(4) ไม่สมบูรณ์

ข้อ 89. ก. จ้าง ข. ให้ไปตีศีรษะ ค. ดังนี้ สัญญาจ้างของ ก. จะเข้าข้อใด

(1) ไม่เป็นนิติกรรมเลย

(2) เป็นนิติกรรม แต่นิติกรรมนั้นเป็นโมฆะ

(3) เป็นนิติกรรม แต่นิติกรรมนั้นเป็นโมฆียะ

(4) เป็นนิติกรรม

ข้อ 90. ก. ขอยืมเงิน ข. ไปเป็นจำนวน 50,000 บาท ก. ไม่ชำระหนี้เงินนี้คืนภายในกำหนด ข. จึงขู่ ก. ว่าจะแจ้งความพนักงานสอบสวนฐานฉ้อโกง และจะฟ้องทางแพ่งเรียกเงิน นั้นคืน ด้วยความกลัว ก. จึงลงลายมือชื่อส่งจ่ายเช็คจำนวนเงิน 50,000 บาท ให้แก่ ข. ดังนี้ การส่งจ่ายเช็คของ ก. มีผลอย่างไร

(1) เป็นโมฆะ

(2) เป็นโมฆียะ

(3) สมบูรณ์ ไม่เสื่อมเสียไปเพราะการข่มขู่

(4) ไม่สมบูรณ์ เสื่อมเสียไปเพราะการข่มขู่

คำเฉลย

ข้อ 1. (2)	ข้อ 2. (4)	ข้อ 3. (3)	ข้อ 4. (3)	ข้อ 5. (3)
ข้อ 6. (2)	ข้อ 7. (2)	ข้อ 8. (4)	ข้อ 9. (2)	ข้อ 10. (3)
ข้อ 11. (1)	ข้อ 12. (3)	ข้อ 13. (2)	ข้อ 14. (3)	ข้อ 15. (3)
ข้อ 16. (1)	co 17. (1)	ข้อ 18. (2)	ข้อ 19. (3)	co 20. (1)
ข้อ 21. (4)	ข้อ 22. (4)	ข้อ 23. (3)	ข้อ 24. (4)	ข้อ 25. (3)
ข้อ 26. (4)	ข้อ 27. (2)	ข้อ 28. (3)	ข้อ 29. (4)	ข้อ 30. (3)
ข้อ 31. (4)	ข้อ 32. (4)	ข้อ 33. (4)	ข้อ 34. (4)	ข้อ 35. (1)
ข้อ 36. (4)	co 37. (2)	ข้อ 38. (4)	ข้อ 39. (4)	ข้อ 40. (1)
ข้อ 41. (3)	ข้อ 42. (4)	ข้อ 43. (4)	ข้อ 44. (2)	ข้อ 45. (3)
ข้อ 46. (3)	ข้อ 47. (4)	ข้อ 48. (3)	ข้อ 49. (1)	ข้อ 50. (4)
ข้อ 51. (1)	ข้อ 52. (1)	ข้อ 53. (1)	ข้อ 54. (3)	ข้อ 55. (4)
ข้อ 56. (2)	ข้อ 57. (3)	ข้อ 58. (2)	ข้อ 59. (3)	ข้อ 60. (1)
ข้อ 61. (3)	ข้อ 62. (3)	ข้อ 63. (4)	ข้อ 64. (2)	ข้อ 65. (3)
ข้อ 66. (1)	ข้อ 67. (4)	ข้อ 68. (3)	ข้อ 69. (4)	ข้อ 70. (4)
ข้อ 71. (1)	ข้อ 72. (3)	co 73. (1)	ข้อ 74. (2)	ข้อ 75. (2)
ข้อ 76. (3)	ข้อ 77. (1)	ข้อ 78. (3)	ข้อ 79. (1)	ข้อ 80. (2)
ข้อ 81. (3)	ข้อ 82. (2)	ข้อ 83. (3)	ข้อ 84. (3)	ข้อ 85. (3)
ข้อ 86. (1)	ข้อ 87. (3)	ข้อ 88. (2)	ข้อ 89. (2)	ข้อ 90. (3)